

INFO

Foreningen af Interne Revisorer

Nummer 47 | April 2011 | 15. årgang

Kender du typen, der sætter bon'er i ringbind.

På vores kontor i København har vi brug for dine kompetencer og erfaringer til at rådgive om og udføre intern revision.

Det omfatter mangeartede opgaver lige fra etablering af interne revisionsfunktioner, udførelse af mange forskellige interne revisioner i ind- og udlandet til særlige undersøgelser og egentlige rådgivnings-opgaver om forretningsprocesser, compliance og interne kontroller.

Lige nu søger Deloitte Enterprise Risk Services flere medarbejdere til intern revision.

Læs vores stillingsopslag på www.karriere.deloitte.dk

INFOs redaktion:

Ansvarshavende redaktør:

Koncernrevisionschef Poul-Erik Winther

☎ 35 47 78 97

E-mail: abrpwe@almbrand.dk

Alm. Brand

Øvrig redaktion:

Afdelingsdirektør Lars Geisler

☎ 44 55 93 08

E-mail: lage@nykredit.dk

Nykredit

Fuldmægtig Tina D. Larsen

☎ 33 95 15 33

E-mail: tdl@fm.dk

Finansministeriet

Audit Manager Michael Wikkelsø Håkan

☎ 33 33 28 45

E-mail: michael.haakan@nordea.com

Nordea

Revisionschef Louise Claudi Nørregaard

☎ 33 74 80 13

E-mail: lcn@pension.dk

PensionDanmark

Deputy Chief Audit Executive Birgitte R. Svenningsen

☎ 39 77 41 30

E-mail: bsv@saxobank.com

Saxo Bank

Næste nummer

INFO 48 udkommer i september 2011.

Tryk: INFO trykkes hos Rosendahls-Schultz Grafisk, Albertslund.

ISSN: 1903-7333 (Trykt version).

ISSN: 1903-7341 (Elektronisk version).

Indlæg til INFO

Artikler i INFO påskønnes med en vingave.

Forsidefoto: Birgitte R. Svenningsen.

Redaktionens adresse:

Alm. Brand A/S

Foreningen af Interne Revisorer (IIA)

Att: Koncernrevisionschef Poul-Erik Winther

Midtermolen 7

2100 København Ø.

Synspunkter, der kommer til udtryk i medlemsbladet, behøver ikke nødvendigvis at svare til bestyrelsens opfattelse eller være udtryk for foreningens officielle standpunkt.

Indhold

Leder	2
Nyt fra bestyrelsen	3

Artikler

Uddannelsesaktiviteter.....	4
Årskonference 2011.....	5
Samarbejdet mellem de interne revisioner og Rigsrevisionen	6
IIA's Global Internal Audit Survey 2010	7
Nye kontributionsregler	15
PensionDanmarks håndtering af den nye kontributionsbekendtgørelse	19
Finansielle virksomheders pligt til at offentliggøre påbud, påtaler og risikoplysninger mv.	21
"Internal Audit Function" under Solvency II.....	23
Alka Forsikring	27
Bestå CIA – en praktisk guide	30
Nye medlemmer i IIA fra 03.12.2010 – 17.03.2011	34
"Bagsmækken".....	35

Besøg foreningens hjemmeside:
www.iaa.dk

Leder

*Af revisionschef Jens Peter Thomassen,
Danske Bank*

De fleste af os har nu lagt status bag os – andre er for længst startet på revisionen af 2011 og atter andre er pt. ved at vurdere de problemområder/risikoområder, der skal underkastes revision i 2011. Vi som revisorer, har i de sidste par år fået nogle wake-up calls, idet virksomheder, der den ene dag var going concern, den næste dag er væk fra landkortet, den offentlige bevågenhed er taget til, og med et ønske om hurtigst muligt at placere ansvar – og helst fraskrive sig eget ansvar.

Vi har set en tendens til, at alle efterfølgende kan se ind i fremtiden – når de kigger bag ud. Dette stiller øgede krav til, at revisor er sit ansvar bevidst – det mener jeg i øvrigt altid, vi har været – men vi skal i fremtiden nok overveje yderligere, hvilke opgaver vi påtager os. Vi er i en omverden, der hastig skifter, hvor regler ændres med en stigende hastighed, og hvor kravene til revisors kompetencer og effektivitet vedvarende øges.

Hvorfor denne indgangsbøn? Fordi dette INFO er en buket blandede bolcher, med fokus på den globale IIA undersøgelse, specifikt fokus på forsikringselskaber og kontribution, samarbejde mellem Rigsrevisionen og intern revision og meget andet. De forskellige artikler omhandler i praksis udvalgte stakeholders forventninger til os, herunder hvorledes vi kan samarbejde – anvendelsen af vort arbejde.

Der er en overordnet beskrivelse af, hvorledes Rigsrevisionen ser samarbejdet med intern revision. En ny vinkel, hvor der skal være fokus på at sammenbinde den traditionelle revision – finansiel, operationel og compliance revision – og det forvaltningsretlige element. Forvaltningsrevision kræver, at forventningerne afstemmes, så det fremgår klart, hvem der udstikker retningslinjerne for en eventuel anvendelse af intern revisions arbejde. For mig en ikke triviell proces, idet brobygning mellem den traditionelle revision og den mere juridiske og politiske tilgang til revision er svær – uafhængigheden skal stå sin prøve.

Vi har et par artikler om den nye kontributionsbekendtgørelse, som allerede i 2010 har givet såvel forsikringselskaberne som revisorer udfordringer, og fra kundevinklen et område, der er meget vanskeligt at forstå.

Vi har nu levet et halvt år med Finanstilsynets nye ”gabestok”: offentliggørelse af de af Finanstilsynet gennemførte inspektioner/undersøgelser af selskaber under tilsyn. Der har været en del interessante emner oppe – niveauet kan man nok altid tale om – sådan er det. Jeg synes generelt, at der er lagt et rimeligt og fair niveau, både af hensyn til offentligheden og af hensyntagen til det enkelte selskab - dvs. der blev ikke tale om en ”gabestok” !

For os der er involveret i revision af forsikringselskaber pågår en debat omkring begrebet ”internal audit” i relation til Solvency II. Dem der er vant til reglerne omkring CRD – Capital Requirement Directive – anså det for givet, at den definition, der anvendes her også ville finde anvendelse, når Finanstilsynet skal udmønte Solvency II i dansk ret. Definitionerne diskuteres stadig – det er hvad artiklen handler om. Det er glædeligt, at Finanstilsynet har udmeldt, at Intern revision kan udføre de i direktivet anførte opgaver, frem for at der skal opfindes et nyt organ, som ret beset skal påse, at der er etableret en relevant governance. Vi har i Danmark en lang tradition for, at intern revision kan udfylde sådanne opgaver.

Hvorledes skal mindre interne revisions-afdelinger sikre sig, at de kan tackle de faglige krav til revisionen? Det gives der et godt bud på i nærværende INFO. Det er klart, at man som revisionschef, uanset om man har en stor eller lille organisation, har en forpligtelse til at overholde relevante ISA’s standarder mv., hvor kravene er størst, hvis intern revision påtegner årsrapporten. Kravene gradueres vel i forhold til den enkelte revisionschefs ambitioner og muligheder samt især i forhold til de krav, der stilles for at ekstern revision kan anvende intern revisions arbejde. Med den fokus der har været i de senere år i forlængelse af den økonomiske krise, må kravene til ekstern revisions anvendelse antages at stige – hvilket også er rimeligt.

Sidst men ikke mindst er der en guide for den praktiske planlægning, når man skal gøre sig parat til CIA eksamen.

Jeg ønsker alle en god læselyst – giv jer tid til eftertanke!

Nyt fra bestyrelsen

*Af koncernrevisionschef
Poul-Erik Winther, Alm. Brand*

Der har i bestyrelsen og i de nedsatte udvalg været arbejdet med uddannelsesprogrammet for 2011, herunder årsmødet. Der henvises til nærmere omtale af uddannelsesprogrammet her i INFO. Bestyrelsen udsendte ultimo 2010 en forespørgsel om forhåndstilkendegivelse af behov for revisorskolen i 2011 og tilbagemeldingerne viste, at der ikke er grundlag for at gennemføre revisorskolen i 2011. Der vil ved udgangen af 2011 igen blive udsendt forespørgsel om behov for eventuel gennemførelse af revisorskolen i 2012.

Udvalget for den finansielle sektor deltager fortsat i arbejdet omkring udformning af krav til erklæringer afgivet efter revisionsbekendtgørelsen. Der er forskellige opfattelser af erklæringernes formål og betydning og det er fortsat ikke muligt at give et billede af, hvordan disse krav vil blive udformet.

Som nævnt i forrige nummer af INFO har det været en succes at hjemtage CIA-learning kit fra USA, og alle sættene er solgt. For de, der har erhvervet et sæt, kan det være nyttigt at læse artiklen her i bladet, der omhandler erfaring med, hvordan man kan forberede sig til CIA-eksamen. Det fremgår her, at man med fordel kan etablere mindre læsegrupper. I nogle revisionsafdelinger er det blot en eller to, der har anskaffet sættet, og såfremt der kunne være interesse for at etablere læsegrupper på tværs af selskaberne, kan jeg – med tilladelse fra selskabernes revisionschefer – oplyse, at bl.a.

revisionsafdelinger i følgende selskaber har erhvervet CIA-learning kits:

- Alm. Brand
- ATP
- BankInvest
- Codan
- DSB
- Jyske Bank
- Lån & Sparbank
- Nordea
- Nykredit
- SEB
- Sydbank
- Topdanmark

Eventuelt interesserede kan kontakte det pågældende selskabs revisionschef.

Det er positivt, at der i IIA Danmark er en stigende interesse for CIA-certificeringen. Opmærksomheden skal her henledes på, at der for nyligt er udsendt information om indberetning af point til opretholdelse af certificering. Der er naturligvis vigtigt, at få registeret optjente point. Men også vigtigt at deltage i tilstrækkelig efteruddannelse til at opretholde certificeringen. I Norge har der historisk set været større fokus på CIA. I 2010 var der knap 120, der havde opnået certificeringen. Men af disse var der kun omkring 50, der havde vedligeholdt certificeringen, jf. kravet om 40 CPI timer om året.

Bestået eksamen

Rune Bjerre Petersen, Nordea, har bestået CCSA. Foreningen ønsker ham til lykke!

Uddannelsesaktiviteter

Af Deputy Chief Audit Executive Birgitte Rousing Sønning, Saxo Bank

2011 er allerede godt i gang, og foreningen har afholdt en række spændende kurser blandt andet Risk Based Internal Auditing, ACL for let øvede og Revision af it-anvendelsen. Tilslutningen til disse kurser har været stor, og derfor fortsætter foreningen af samme spor med afholdelse af ACL for begyndere og Revision af it-anvendelsen – Modul 2. Se nærmere omtale nedenfor.

Foråret og sommeren vil også byde på en række gå-hjem-møder, som er omtalt nærmere på foreningens hjemmeside.

Særlig opmærksomhed henledes på årskonferencen, som er omtalt andetsteds i dette nummer af INFO.

Uddannelsesaktiviteterne planlægges løbende og den mest opdaterede information herom findes på foreningens hjemmeside www.iaa.dk under rubrikken "Uddannelse". Tilmelding til arrangementerne foretages tillige på hjemmesiden.

ACL for begyndere

10.-11. maj 2011

Anvendelse af it-baserede analyseværktøjer såsom ACL kan medvirke til at effektivisere revisionsprocessen og til at styrke revisionsoverbevisningen.

Det er kursets formål at give deltagerne indblik i handlinger og teknikker ved anvendelse af et it-baseret analyseværktøj ved revision (og andre former for kontroller). Kurset henven-

der sig til medarbejdere, der skal til at anvende, eller allerede anvender et it-baseret analyseværktøj i forbindelse med revision og lignende. Undervisningen vil foregå ved "hands-on", således at en teoretisk gennemgang bliver fulgt op af praktiske øvelser (learning by doing).

Tilmelding til kurset kan ske på foreningens hjemmeside www.iaa.dk.

Revision af it-anvendelsen – Modul 2

16.-17. juni 2011

It-anvendelsen er væsentlig i de fleste virksomheder, hvorfor revisorer ikke kommer uden om at forholde sig til it-anvendelsen og revidere denne.

Formålet med kursusrækken er at give kursusedtagerne en systematisk indføring i og forståelse af de grundlæggende principper for revision af processer, der helt eller delvist er baseret på it, samt hvorledes dette indgår i revisionsprocessen. Kurserne er ikke målrettet mod it-revisionspecialister, men derimod mod generalist revisorer.

Tilmelding til kurset kan ske på foreningens hjemmeside www.iaa.dk.

Årskonference 2011

24.-25. maj 2011

Årskonferencen i 2011 afholdes i Tivolis Congress Center, Arni Magnussonsgade 2-4 i København. Konferencen starter tirsdag den 24. maj 2011 kl. 9.00 med kaffe/te og rundstykker og slutter onsdag den 25. maj 2011 kl. 16.00.

Der vil blive afholdt en udflugt til Carlsberg tirsdag aften.

Corporate Governance

Værdiskabende revision

Hvad har vi lært af krisen

Risikostyring

Konferencen sætter bl.a. fokus på corporate governance, hvad vi har lært af krisen, risikostyring samt forventningerne til værdiskabende revision i dag og i fremtiden.

Direktørerne Peter Lybecker, Nordea, Peter Straarup, Danske Bank og Peter Engberg, Nykredit vil tale om den finansielle sektor efter finanskrisen. Hvilke konsekvenser vurderes ny og ændret regulering at få i forhold til at drive finansiell virksomhed? Er reguleringerne nødvendige? Er forventningerne til intern og ekstern revisor ændret som følge af krisen?

Cheføkonom Ulrikke Ekelund, BRF Kredit vil tale om hvilken effekt den finansielle krise har haft fremadrettet og hvilken betydning den økonomiske udvikling har for virksomhedernes risici.

Rigsrevisor Henrik Otbo, Rigsrevisionen vil tale om hvordan

intern revision skaber værdi og revisionscheferne Ane Marie Christensen, Nordea, Pia Sønderlund Nielsen, Finansministeriet og Kurt Hungeberg, Novo Nordisk vil følge op herpå med et indlæg om værdiskabende intern revision, herunder forudsætninger for værdiskabelse og rapportering som et led i værdiskabelsen.

Se hele programmet på www.ia.dk

I lighed med tidligere vil der på konferencen også være mulighed for at udveksle erfaringer med andre interne revisorer og udstillere.

Samarbejdet mellem de interne revisioner og Rigsrevisionen

*Af afdelingschef Yvan Pedersen,
Rigsrevisionen*

Samarbejdet med intern revision skaber mere værdi af revisionen

Det er min erfaring, at samarbejdet mellem de interne revisioner og Rigsrevisionen giver betydelig øget værdi af den offentlige revision. Det skyldes, at de interne revisioner og Rigsrevisionen beriger hinandens revision og i fælles forståelse stræber efter de samme mål med revisionen, men med forskellige roller og funktionsbetingelser. En forudsætning herfor er et tæt samarbejde og koordinering – ikke mindst i planlægningen og prioriteringen af revisionsindsatsen. Et tæt samarbejde og koordinering mellem de interne revisioner og Rigsrevisionen skaber i høj grad mere værdi for virksomheden og effektiviserer og kvalificerer revisionen.

De interne revisioner og Rigsrevisionen vil hver især altid have stærke sider og mindre stærke sider. Både de interne revisioner og Rigsrevisionen har specialiseringer, spidskompetencer og erfaringer, der gensidigt kan berige og gavne revisionen. På den måde er både Rigsrevisionen og intern revision med til at øge kvaliteten i hinandens arbejde.

Der er typisk interne revisioner i meget store og komplekse virksomheder, og her er der således en nyttig og værdifuld symbiose mellem Rigsrevisionen og den interne revision til gavn for alle parter.

En naturlig arbejdsdeling

Rigsrevisionen baserer i stort omfang sine vurderinger af forvaltningen på de interne revisioners arbejde, men det kræver, at der er enighed mellem de interne revisioner og Rigsrevisionen om revisionsresultaterne. Derfor forventer Rigsrevisionen, at de interne revisioner drøfter sine væsentligste vurderinger og konklusioner med Rigsrevisionen for at sikre en fælles holdning før konklusionerne og vurderingerne forelægges for virksomhedens ledelse.

Selvom den interne revision har udført et overbevisende og solidt revisionsarbejde skal Rigsrevisionen altid have sin egen overbevisning på væsentlige regnskabsposter. Selvom Rigsrevisionen i vid udstrækning baserer sig på intern revisionsarbejde skal der derfor altid være et vist element af egenrevision fra Rigsrevisionen side. Ved samarbejde og koordinering undgår vi dog dobbeltarbejde og unødigt belastning af virksomheden.

Rigsrevisionen har i sagens natur større fokus på information til Statsrevisorerne og Folketinget som et led i den parlamentariske kontrol med forvaltningen af offentlige midler. Det er Rigsrevisionen, der rapporterer det samlede revisionsresultat for et ministerium til statsrevisorerne. Det foregår i den årlige beretning til statsrevisorerne om revisionen af statsregnskabet, men heri indgår i aggregeret form også resultaterne af de interne revisioners arbejde.

Intern revision i et krydspres

De interne revisioner står på 2 ben og oplever derfor ofte et krydspres mellem Rigsrevisionens og ledelsens krav og forventninger. Det kan være en vanskelig udfordring både at skulle efterleve § 9 aftalen om intern revision og skulle levere støtte til virksomhedens ledelse. Jeg ser det imidlertid mere som en styrke end en svaghed for de interne revisioner. Under alle omstændigheder er det en udfordring og realitet den interne revision må forholde sig til og løse på bedste vis.

Det er en styrke bl.a. fordi de 2 ben giver den interne revision en fordel ved på den ene side at have detailkendskab til virksomhedens virkelighed og udfordringer og på den anden side kunne trække på og have støtte i Rigsrevisionens bredere erfaringsgrundlag og fremtrædende rolle i forhold til at udvikle den offentlige revision. Det er en stor force, at de interne revisioner kan lytte med på vandrørene i virksomheden både på gangene og i direktionen. På den måde kan intern revision kvalificere de strategiske analyser i forhold til væsentlighed og risiko og dermed bedre effektivisere og målrette revisionen. De interne revisioner har med deres store kendskab til virksomhedens udfordringer og risici gode muligheder for at revidere de kritiske forhold og forhold som er væsentlige og aktuelle for modtagerne af revisionsresultaterne.

Uafhængighed og rådgivning

Revisor står ofte over for det dilemma, at forvaltningen forventer, at revisor yder sparring og rådgivning på grundlag af sin indsigt i forvaltningen, men på den anden side – på grund

af kravet om uafhængighed – må revisor ikke blive en del af forvaltningens beslutninger.

Ved den offentlige revision genereres der nyttig og værdifuld viden, som er efterspurgt af forvaltningen, og som revisor gerne deler med forvaltningen ved rådgivning og sparring som en naturlig del af revisionen, men det må ikke kompromittere revisors uafhængighed.

Det er vigtigt, at de interne revisioner bruger deres viden og ekspertise til at yde rådgivning til virksomheden, men det er også vigtigt, at dette sker under hensyntagen til kravet om uafhængighed. For at kunne udfylde deres rolle og stå solidt på de 2 ben skal de interne revisioner have et bredt mandat og opleve reel uafhængighed i forhold til virksomhedens ledelse.

Udvikling af årsrevisionen

Det er vigtigt, at nye initiativer i årsrevisionen bliver formidlet grundigt og rettidigt, så de også kan blive implementeret i de interne revisioner. Det har været meget glædeligt for mig at observere, at de interne revisioner har taget den nye årsrevision til sig og har implementeret standarderne for årsrevision og værktøjskasserne på forbilledlig vis. Det har været positivt at samarbejde med de interne revisioner, for de har været rigtig gode til at tage alt det nye i revisionen til sig med gode resultater i årsrevisionen til følge. Det nye i årsrevisionen og gensidige erfaringer med årsrevisionen bliver bl.a. formidlet på fælles kurser og seminarer, der har haft stor opbakning fra de interne revisioner og Rigsrevisionen.

De interne revisioner har indtil nu primært arbejdet inden for regnskabs rigtighed, men i takt med, at årsrevisionskonceptet bliver mere indarbejdet, bevæger de interne revisioner sig mod at prioritere ressourcer til fokusområderne for forvaltningsrevision. De interne revisioner har allerede bidraget med gode resultater fra forvaltningsrevisionen, som Rigsrevisionen har inddraget direkte i vurderingen af virksomhedens varetagelse af skyldige økonomiske hensyn. Der er også eksempler på, at Rigsrevisionen har bygget videre på intern revisions arbejde og måske udarbejdet noget, der er mere tværgående.

IIA's Global Internal Audit Survey 2010

Af afdelingsdirektør Lars Geisler,
Nykredit

I løbet af foråret 2010 havde IIA-medlemmer fra 107 lande mulighed for at besvare et spørgeskema om den aktuelle status for intern revision som profession. Resultatet er blevet den hidtil mest omfattende undersøgelse af de udfordringer og udviklingstendenser, som intern revision står overfor, idet den er baseret på 13.582 besvarelser. En tilsvarende undersøgelse fra 2006 var baseret på 9.366 besvarelser fra 91 lande. Undersøgelsen er finansieret af The IIA Research Foundation (The IIA RF).

The goal of the 2010 Global Survey is to provide IIA members with:

- A summary of the global practice of internal auditing around the world - an ongoing descriptive study of the current state of internal auditing in various countries.
- Insights on the practice of internal auditing and how it has changed since the last global survey conducted in 2006.
- Insights on the activities being performed by internal auditors and the knowledge, skills and technologies being used to perform these activities, including compliance with The International Professional Practices Framework (IPPF).
- Information about internal audit's role within organizations, governance structures, regulations, cultural issues, and professional competencies.

Det er blevet til i alt fem rapporter om undersøgelsen, som nu er offentliggjort på www.theiia.org og kan downloades gratis af alle medlemmer. De fem rapporter er:

1. *Characteristics of an Internal Audit Activity (Report I)* examines the demographics and other attributes of the worldwide population of internal auditors and what this means for the internal audit profession.
2. *Core Competencies for Today's Internal Auditor (Report II)* identifies the attributes of an effective internal audit activity and what internal auditors really need to know to

perform their jobs with due care while adding value to their respective organizations.

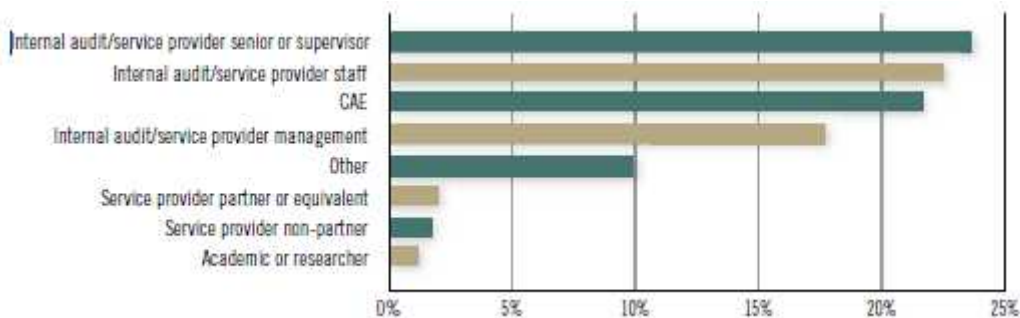
3. *Measuring Internal Auditing's Value (Report III)* focuses on the value of internal auditing under dynamic business conditions by presenting the key elements, criteria, and drivers of the value delivered by an internal audit activity and what needs to be done to maintain the profession's continuing relevance.
4. *What's Next for Internal Auditing? (Report IV)* provides forward-looking insight identifying perceived changes in the roles of the internal audit activity over the next five years, changing stakeholder expectations, and what internal auditing must do to adapt itself in a resilient fashion.

5. *Imperatives for Change: The IIA's Global Internal Audit Survey in Action (Report V)* contains conclusions, observations, and recommendations for the internal audit activity to anticipate and match organizations' fast-changing needs to strategically position the profession for the long term.

I denne artikel præsenteres et uddrag af de væsentligste konklusioner fra undersøgelsen.

Omkring 60% af besvarelsene hidrører fra Europa eller Nordamerika. Stillingsbeskrivelsen hos de personer, som har deltaget i undersøgelsen, er vist i figur 1:

Figur 1: Stillingsbeskrivelse hos respondenterne

Characteristics of an Internal Audit Activity (Report I)

De mest fremtrædende konklusioner i den første rapport, som indeholder analyse og identifikation af karakteristika og udviklingstendenser inden for intern revision som profession, er følgende:

- Gennemsnitsalderen for professionen er faldende.
- Lidt mere end 2/3 af respondenterne er mænd.
- Der er en betydelig stigning i antallet af interne revisorer, som har en master eller doktorgrad.
- Der er en stigning i interne revisorer, som har bestået en eksamination inden for intern revision. (Se i øvrigt mere om eksamener og autorisationer i figur 2).
- Intern revision rekrutterer mere end halvdelen af deres medarbejdere internt i organisationen.

- Outsourcing eller co-sourcing er vidt udbredt for at kompensere for revisionsaktiviteter, hvor der ikke er tilstrækkelige færdigheder i intern revision.
- Omkring halvdelen forventer at ansætte mere personale inden for de næste fem år.
- De fleste revisionschefer refererer til enten revisionskomité eller CEO.

Som nævnt ovenfor er der et stigende antal interne revisorer, som har en længerevarende uddannelse eller har en eksamination inden for intern revision. I figur 2 vises eksaminer og autorisationer hos revisorer i intern revision.

Figur 2: Eksamener og autorisationer hos revisorer i intern revision

Professional Certificates	%
Certified Internal Auditor (CIA)	30.3%
Public accounting/chartered accountancy (such as CA/CPA/ACCA/ACA)	20.4%
Information systems auditing (such as CISA/QiCA)	9.7%
Fraud examination (such as CFE)	5.3%
Other internal auditing (such as MIA [UK & Ireland]/PIIA)	4.2%
Management/general accounting (such as CMA/CIMA/CGA)	4.0%

Deltagerne i undersøgelsen blev også spurgt om, hvilke revisionsaktiviteter intern revision udfører. De fem primære revisionsaktiviteter i intern revision er operationel revision, compliance, finansiell revision, besvigelser samt vurdering af effektiviteten af forretningsgange og procedurer, jf. figur 3:

Figur 3: Væsentligste revisionsaktiviteter i intern revision

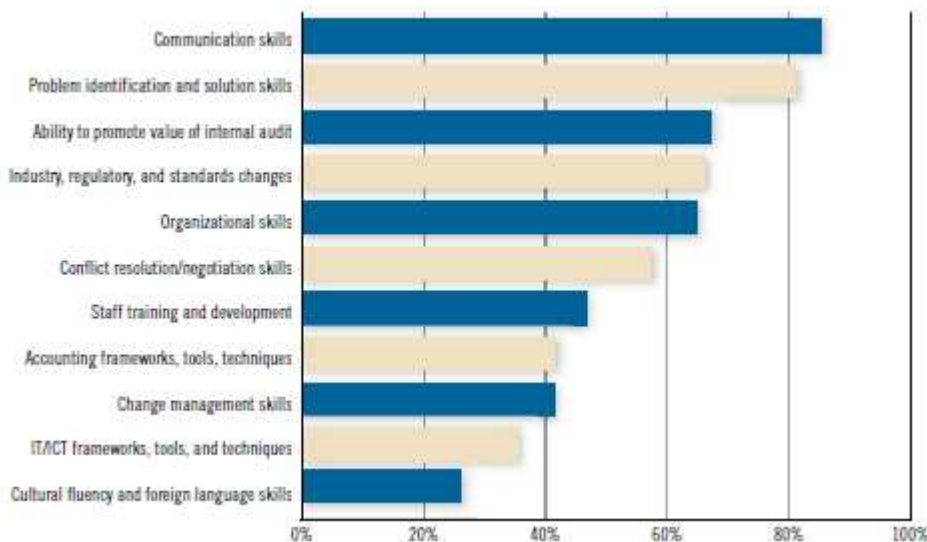
Internal Audit Activity	Currently	
	Percentage	Rank
Operational audits	88.9%	1
Audits of compliance with regulatory code (including privacy) requirements	75.1%	2
Auditing of financial risks	71.6%	3
Investigations of fraud and irregularities	71.2%	4
Evaluating effectiveness of control systems (using COSO, COBIT, etc., frameworks)	68.8%	5

Core Competencies for Today's Internal Auditor (Report II)

Rapport 2 indeholder en analyse af, hvad der anses for at være kernekompetencer for interne revisorer i dag, herunder omfanget af brugen af IIA-standarder, revisionsværktøjer og -teknikker.

På spørgsmålet om, hvad de vigtigste generelle kompetencer for interne revisorer er, fik kommunikation samt identifikation og løsning af problemer de højeste scorere, jf. figur 4:

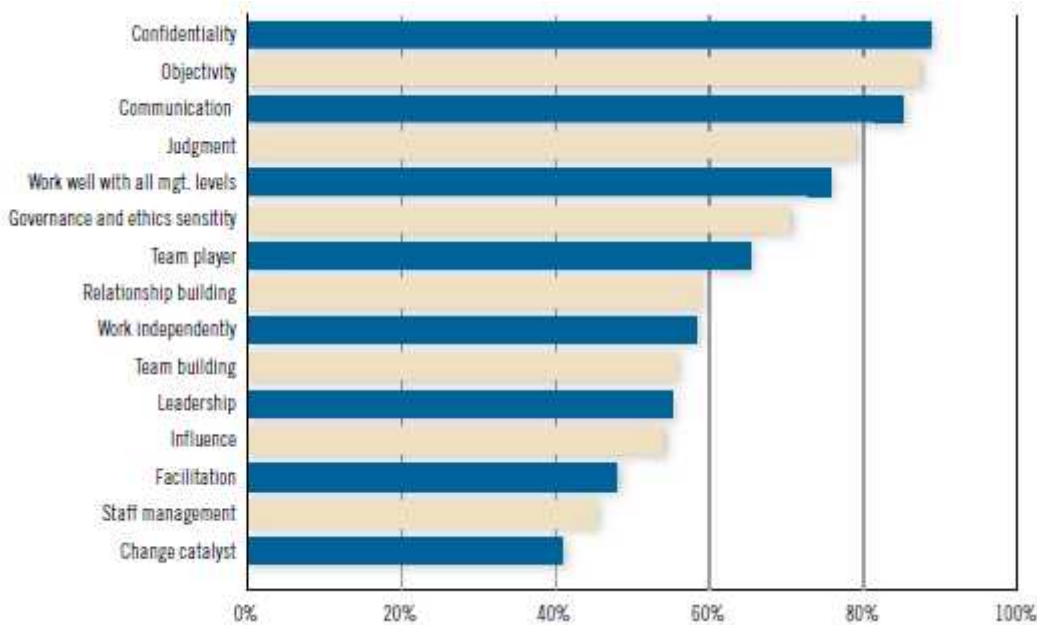
Figur 4: Generelle kompetencer

Respondenterne blev også spurgt om, hvad der anses for at være de vigtigste adfærdsmæssige kompetencer, hvor fortro-

lighed, objektivitet og kommunikation fik højest tilslutning, jf. figur 5.

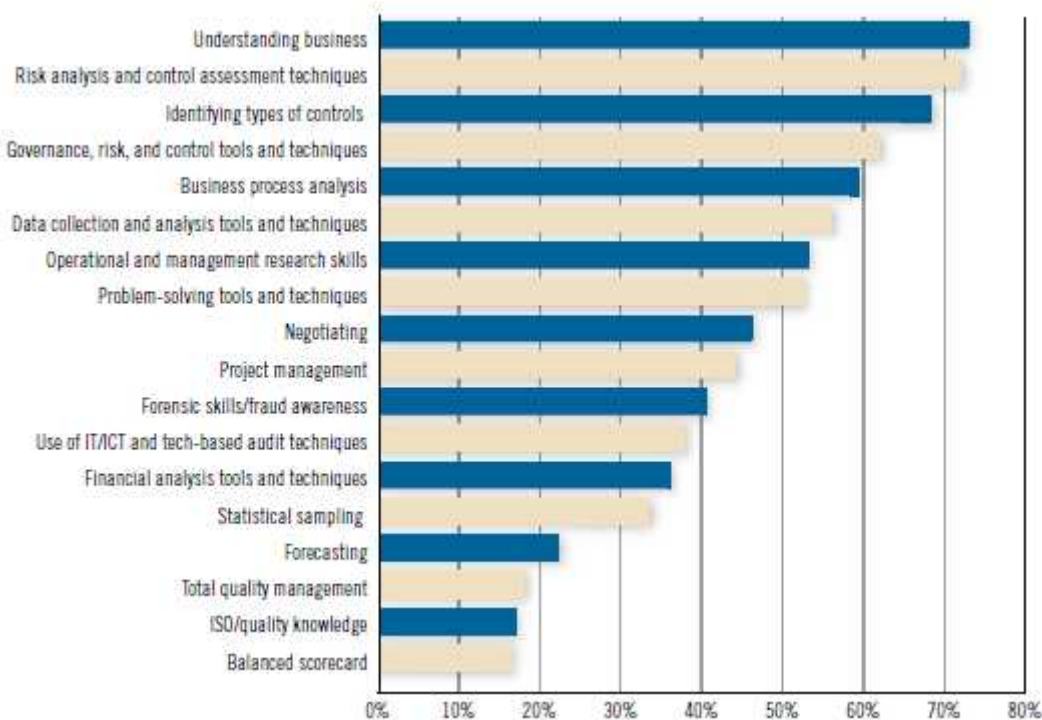
Figur 5: Adfærdsmæssige kompetencer

Både i 2006- og i 2010-undersøgelsen blev kendskab til virksomheden udpeget som den vigtigste tekniske kompetence,

hvor også risikoanalyse og vurdering af kontroller er anset for at være vigtige, jf. figur 6.

Figur 6: Tekniske kompetencer

Af andre resultater kan nævnes:

- At promovere værdien af intern revision anses som værende den vigtigste evne for revisionschefer
- At holde sig ajour (lovgivning, standarder m.v.) betragtes som værende vigtigt

IIA-standarder:

- Kun 46,3% udfører revision i henhold IIA's revisionsstandarder. Dette begrundes i svarene med for få medarbejdere i revisionsafdelingen, omkostninger ved at anvende standarderne, for stor tidsanvendelse til overholdelse af standarderne eller manglende ledelsesmæssig opbakning
- Kun 31,3% har intern kvalitetssikring af det udførte arbejde. 34,5% angiver, at kvalitetssikring bliver foretaget af eksempelvis ekstern revision.

Measuring Internal Auditing's Value (Report III)

Denne rapport indeholder et forsøg på at måle værdien af intern revisions arbejde og hvilke nøgelfaktorer, som bidrager til øge værdien. Undersøgelsen er jo baseret på svar fra interne revisorer og dermed deres opfattelse af, hvad værdien er. Ideelt set skal en fyldestgørende undersøgelse af værdien af intern revisions arbejde også omfatte svar fra modtagere af intern revisions ydelser.

De væsentligste konklusioner fra undersøgelsen er følgende:

- De fleste respondenter mener ikke overraskende, at intern revision tilfører værdi for virksomheden og at uafhængighed og objektivitet er nøgelfaktorer for, at intern revisions aktiviteter kan tilføre værdi

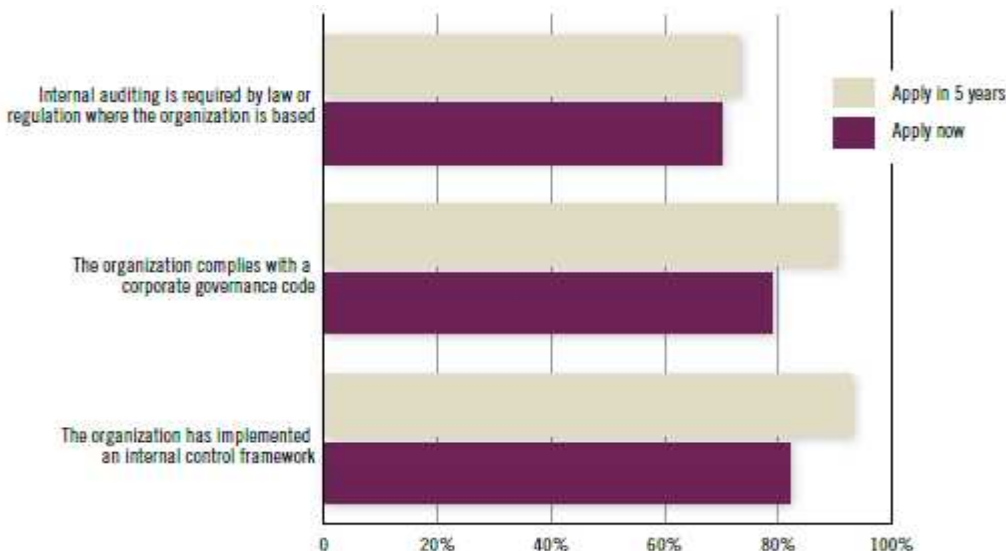
- Intern revisions aktiviteter anses for at medvirke til forbedring af det interne kontrolmiljø, men ikke til risikostyring og governance.
- De væsentligste faktorer, der antages at bidrage mest til at forbedre resultatet af intern revisions aktiviteter, er 1) passende adgang til revisionsudvalget, 2) at kunne agere uden at blive tvunget til at tilbagetrække en observation eller ændre i kategoriseringen af en observation og 3) flere revisionsværktøjer til brug for revisionsopgaver.
- Vurdering af intern revisions aktiviteter foretages ved 1) grad af opfyldelse af revisionsplanen, 2) accept og implementering af anbefalinger, 3) feedback fra bestyrelse, revisionsudvalg og direktion, 4) spørgeskemaer fra den organisatoriske enhed, hvor der er udført revision, 5) om intern revision foretager vurdering af virksomhedens risikostyring og/eller 6) i hvor høj grad ekstern revision kan baseres på intern revisions arbejde.

What's Next for Internal Auditing? (Report IV)

Denne rapport giver et indblik i de ændringer i intern revisions aktiviteter, som forventes at komme inden for de næste fem år for at kunne imødekomme forventningerne hos interessenterne af intern revisions ydelser. Der er stor variation i svarene fra kontinenterne. I nedenstående figurer viser svarene samlet for kontinenterne.

I figur 7 vises intern revisions aktiviteter i forhold til lovgivningsmæssige krav, governance og sammenhæng til interne kontroller, hvor det kan ses, at governance og interne kontroller forventes at få større betydning for intern revisions aktiviteter for flere fremover.

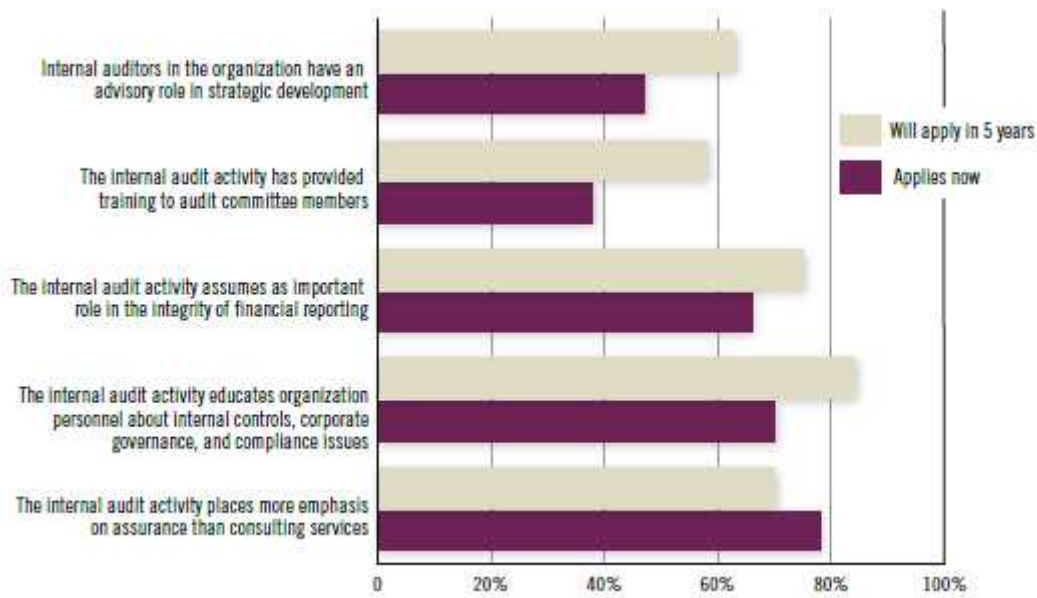
Figur 7: Lovgivning, governance og interne kontrollers betydning for intern revision

Figur 8 viser den forventede udvikling i revisors rolle. Det er interessant at se, at intern revision største rolle forventes at blive "uddannelse" af organisationen omkring interne kontroller, governance og compliance foran regnskabsrapporte-

ring, men også at intern revision i stigende grad vil få en rolle inden for rådgivning til virksomheden og "oplæring" af revisionskomitéens medlemmer.

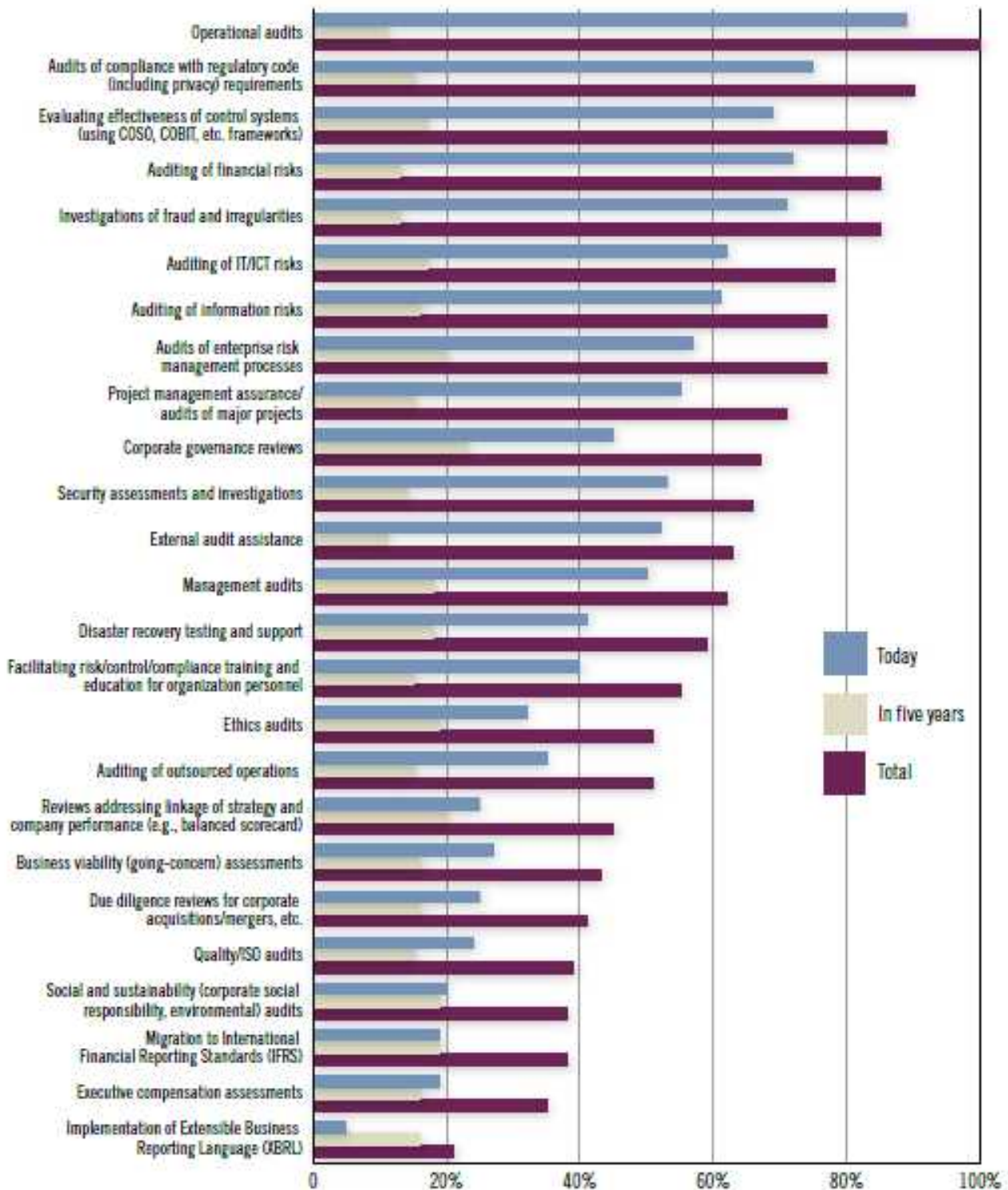
Figur 8: Forventet udvikling i intern revisions rolle

Intern revisions aktiviteter, som de er i dag og som de forventes at se ud om 5 år, er vist i figur 9. Som vist i figur 3 er de fem primære revisionsaktiviteter i intern revision operationel revision, compliance, finansiell revision, besvigelser samt

vurdering af effektiviteten af forretningsgange og procedurer. Det forventes, at disse aktiviteter også vil være de primære om 5 år. IT-revision, datakvalitet og risk management forventes at få stadig større fokus inden for de næste 5 år.

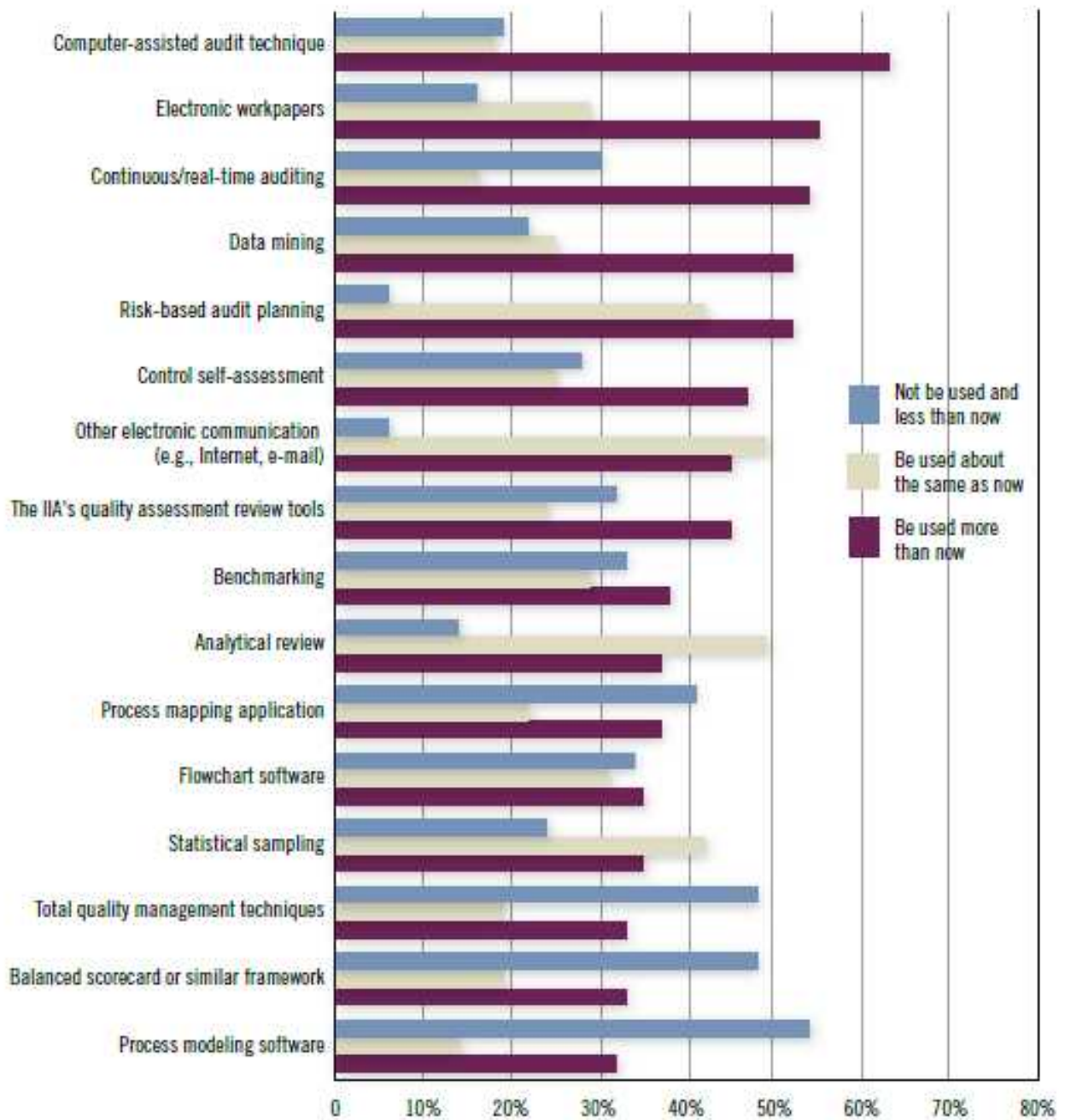
Figur 9: Forventet udvikling i intern revisions aktiviteter

I figur 10 vises den forventede udviklingen i brugen af revisionsværktøjer. Der forventes størst stigning inden for brugen

af IT understøttede revisionsværktøjer, elektroniske arbejds-papirer, real-time revision og data mining.

Figur 10: Forventet udvikling i revisionsværktøjer

Imperatives for Change: The IIA's Global Internal Audit Survey in Action (Report V)

Den sidste rapport bygger på observationer og konklusioner fra de fire første rapporter og udmunder i 10 konkrete anbefalinger til intern revision som profession:

The 10 imperatives for change:

- I. Emphasize Risk Management and Governance
  1. Sharpen your focus on Risk Management and Governance
  2. Conduct a more responsive and flexible risk-based audit plan
- II. Address Key Stakeholder Priorities
  3. Develop a strategic vision for internal auditing
  4. Focus, monitor, and report on internal auditing's value
  5. Strengthen audit committee communications and relationships
  6. View compliance with The IIA's International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing as mandatory, not optional
- III. Optimize Internal Audit resources
  7. Acquire and develop top talent
  8. Enhance training for internal audit activities
  9. Take advantage of expanding service provider membership
- IV. Leverage Technology Effectively
  10. Step up your use of audit technology and tools

Afrunding

Hvad skal vi så bruge resultaterne af undersøgelsen til? Det er altid sundt med jævne mellemrum at vurdere, hvordan vi kan forbedre og udvikle aktiviteterne i intern revision. Undersøgelsen kan anvendes til inspiration herfor. Jeg anbefaler, at ledere af interne revisionsafdelinger tager sig tid til at læse de letlæselige rapporter.

Nye kontributionsregler

Af manager Jeanette Høgh

og partner Thomas Ringsted,

Deloitte Actuarial & Insurance Solutions

Introduktion

Den 1. januar 2011 trådte nye kontributionsregler i kraft. Formålet med de nye regler er at gøre det mere gennemskueligt, hvordan bonus bliver fordelt mellem kunder med gennemsnitsrenteprodukter. Der må ikke ske en strukturel omfordeling mellem forskelligartede forsikringer. Eventuel udjævning skal ske over tid og omfordelingen skal foregå rimeligt og betryggende. Med de nye regler vil fordelingen være mere retfærdig, da kunderne bliver inddelt i homogene grupper, eksempelvis efter forsikringsvilkår og forudsætninger. Hvor mange grupper der bliver defineret vil variere fra selskab til selskab og afhænger af hvordan selskabet har fortolket homogenitetskriteriet.

Finanstilsynet har den 6. april 2010 udgivet bekendtgørelse nr. 358 "Bekendtgørelse om kontributionsprincippet" som uddybes i "Vejledning om kontributionsprincippet" og som træder i kraft den 1. januar 2011. Princippet for fordeling af det realiserede resultat mellem de forsikrede og egenkapitalen (ejerne) er uændret i forhold til tidligere. Bekendtgørelsen finder anvendelse på livsforsikringsselskaber og tværgående pensionskassers (herefter forsikringsselskaber) beregning og fordeling af det realiserede resultat.

Det præciseres, at bekendtgørelsens metode til beregning og fordeling af det realiserede resultat alene finder anvendelse på forsikringer, der er berettiget til bonus, med mindre det er aftalt, at en anden, nærmere angiven metode anvendes. Det vil sige, at bekendtgørelsen ikke finder anvendelse på resultatet af syge- og ulykkforsikring, unit link produkter, livrenter uden ret til bonus og andre typer forsikringer, hvor beregning af bonus ikke fremgår af aftalerne.

Realiseret resultat

Selve beregningen af det realiserede resultat er uændret i forhold til tidligere gældende regler. Ændringen i den nye be-

kendtgørelse er, at forsikringsporteføljen skal opdeles i grupper, som bliver beskrevet nedenfor. Dette vil få konsekvenser i forhold til fordelingen af det realiserede resultat.

Tabellen illustrerer 3 forskellige metoder at opgøre det realiserede resultat.

Indirekte metode	Direkte metode	Efter kilder
Forsikringsteknisk resultat		
+ Overført investeringsafkast	Præmier	
+ Pensionsafkastskat	+ Investeringsafkast	Renteresultat
- Årets tilskrevne bonus	- Forsikringsydelse	+ Risikoresultat
- Ændring i kollektiv bonuspotentiale	- Ændring i livsforsikringshensættelser	+ Omkostningsresultat
- Ændring i anvendt bonuspotentiale på fripolicydelser	- Forsikringsmæssige driftsomkostninger	+ Markedsværdiregulering
= Realiserede resultat	= Realiserede resultat	= Realiserede resultat

Opgørelse efter kilder er nævnt i punkt 3 i vejledningen.

Opdelingen af bestanden i grupper mv.

Forsikringsselskabets samlede bestand af forsikringer skal opdeles i homogene grupper for hvert af elementerne rente, risiko og omkostninger.

Opdelingen i grupper skal anmeldes til Finanstilsynet.

Ved en forsikring skal forstås en forsikringspolice, der kan indeholde flere forsikringsdele evt. tegnet på forskellige tekniske grundlag, og som følgelig tilhører forskellige rente-, risiko- og omkostningsgrupper, selvom de indgår i en samlet police.

En forsikring kan optræde i én eller flere risiko- og omkostningsgrupper men kun i én rentegruppe. Herved sikres, at der ikke opstår omfordelinger mellem rentegrupper.

Rentegrupper

For rentegrupperne definerer kontributionsbekendtgørelsen, at der skal indeles enten efter oprindelig tegningsgrundlagsrente eller efter vægtet grundlagsrente. En forsikring kan kun være med i én rentegruppe.

For at sikre, at der ikke sker omfordeling mellem rentegrupperne, er det eksplicit anført i bekendtgørelsen, at den vægtede grundlagsrente for en forsikring tegnet med flere grundlagsrenter beregnes som et vægtet gennemsnit baseret på de retrospektive hensættelser knyttet til de enkelte grundlagsrenter.

Eksempel – En forsikringsportefølje med 4 grundlagsrenter

A	B	C	D
Grundlagsrente	Retrospektiv hensættelse	Relativ andel af retrospektiv hensættelse	Vægtet rente baseret på retrospektiv hensættelse på pågældende rente
1,00%	50,00	33,33%	0,33%
1,50%	40,00	26,67%	0,40%
1,75%	30,00	20,00%	0,35%
2,00%	30,00	20,00%	0,40%
I alt	150,00	100,00%	1,48%

Det fremgår af ovenstående eksempel, at den vægtede grundlagsrente baseret på retrospektive hensættelser kan beregnes til 1,48 %. Denne fremkommer som summen af de vægtede renter (D), som er beregnet som grundlagsrente

(A) gange vægtning (C). Vægtningen (C) fremkommer som den retrospektive hensættelse for den enkelte grundlagsrente (B) divideret med den samlede retrospektive hensættelse (B i alt).

De forsikringer, der er i en specifik rentegruppe skal opfylde det homogenitetskrav, at spændet mellem højeste og laveste vægtede grundlagsrente højst må være 1 pct.-point. Dette gælder også, selvom rentegrupperne er inddelt efter oprindelige grundlagsrenter.

Risiko- og omkostningsgrupper

Der er for opdelingen i risiko- og omkostningsgrupper ikke fastsat nærmere definerede karakteristika i bekendtgørelsen. Det er Finanstilsynets holdning, at begrebet homogenitet i relation til disse grupper må fastlægges gennem tilsynets praksis.

Tilsynet vurderer dog, at der vil kunne tages udgangspunkt i niveauet for risikosatser for henholdsvis død og invaliditet, svarende til bonusgrundlagets forudsætninger. Derudover finder tilsynet, at der kan ske yderligere opdeling i forhold til tilhørsforhold til virksomheder eller faggrupper, ligesom andre opdelinger, som efter objektive kriterier sikrer homogenitet i grupperne, ikke kan afvises. Tilsvarende gælder for omkostningsgrupper.

Det er ikke – som tilfældet er for rentegrupperne – muligt at opstille statiske homogenitetskrav til risiko- og omkostningsgrupperne. Her gælder i stedet, at de forsikringer eller forsikringsdele, der er i en specifik risiko- eller omkostningsgruppe, ud fra objektive kriterier skal vurderes at være ensartede i forhold til henholdsvis risiko og omkostning.

Dokumentation

Selskabet skal dokumentere gruppernes homogenitet. For rentegrupper er homogeniteten objektivt målbar, mens dokumentationen for risiko- og omkostningsgruppernes homogenitet skal kunne bidrage til en afklaring af praksis vedr. homogenitetskravene. En kort redegørende tekst er således ikke tilstrækkelig.

Såfremt enkelte forsikringer eller forsikringsdele ikke opfylder homogenitetskravene i den eller de rente-, risiko- og omkostningsgrupper, som den tilhører, skal selskabets ansvarshavende aktuar i pågældende års aktuarberetning redegøre for afvigelsens størrelse, herunder om forholdet medfører, at der sker betydelige økonomiske omfordelinger mellem de forsikrede. Såfremt dette er tilfældet, skal der ske tilpasning af gruppeopdelingen eller flytningen af de pågældende forsikringer eller forsikringsdele til en anden gruppe.

Såfremt gruppeopdelingerne ændres, skal den ændrede op-

deling anmeldes til Finanstilsynet, ligesom regler for flytning mellem grupper skal anmeldes til Finanstilsynet.

Ufordelte midler pr. 1. januar 2011

Til hver gruppe skal allokeres en andel af de ufordelte midler før overgang til den nye bekendtgørelse pr. 1. januar 2011.

For risiko- og omkostningsgrupperne svarer dette til gruppens andel af kollektive bonuspotentiale mens de for rentegrupperne endvidere inkluderer den akkumulerede værdiregulering.

Ved allokeringen af de ufordelte midler skal der tages hensyn til, hvordan gruppens forsikringer har bidraget til de ufordelte midler.

Hvis den beregnede fordeling af de ufordelte midler fører til, at en risiko- eller omkostningsgruppe allokeres negative ufordelte midler, vil egenkapitalen som udgangspunkt skulle lægge ud, og det skal i så fald vurderes, om dette udlæg helt eller delvist kan skrives på en skyggekonto for gruppen.

Hvis den beregnede fordeling af de ufordelte midler fører til, at en rentegruppe allokeres negative ufordelte midler kan rentegruppens bonuspotentiale på fripolicydelser i nogle tilfælde nedskrives tilsvarende. Alternativt kan egenkapitalen lægge ud, som ovenfor beskrevet.

Der tillades en vis rimelig omfordeling af de ufordelte midler mellem de enkelte grupper frem til overgangen til den nye bekendtgørelse, og kun såfremt aktuaren vurderer, at dette er rimeligt og fører til en kontributionsmæssig korrekt fordeling. Der nævnes i vejledningen, at eksempelvis underskud på risiko- eller omkostningsregnskab for en gruppe af forsikringer kan betales af renteresultatet for den samme gruppe forsikringer. Efter overgangen til den nye bekendtgørelse tillades ikke omfordeling af ufordelte midler mellem grupperne.

Kontributionsprincippet

På baggrund af opgørelsen af det realiserede resultat og gruppeinddelingerne som anført ovenfor, foretages en beregning af hvilken andel af det realiserede resultat, der tilfalder de respektive grupper.

Det beregningsmæssige kontributionsprincip

Det samlede realiserede resultat kan ses som summen af gruppernes delresultater, hvilket indikerer, at det realiserede

resultat indeholder både den del, der tilfalder egenkapitalen og særlige bonushensættelser type B¹ og samtidig den del, der tilfalder gruppens forsikringer.

Den enkelte gruppes realiserede resultat skal svare til det, der er rimeligt i forhold til hvordan gruppen har bidraget til resultatet.

Forsikringsselskabet skal til Finanstilsynet anmelde principper for beregning af, hvilken del af gruppernes realiserede resultater, der tilfalder egenkapitalen henholdsvis gruppens forsikringer. Egenkapitalens andel skal som hidtil opdeles i en andel relateret til forrentning af egenkapitalen, og en andel, som afspejler omfanget af den risiko, som påhviler egenkapitalen i forhold til de enkelte grupper. Anmeldelsen skal indeholde en redegørelse af, hvorledes det anmeldte er rimeligt.

Det fordelingsmæssige kontributionsprincip

Den enkelte gruppes andel af det realiserede resultat indgår i gruppens kollektive bonuspotentiale. Dette sikrer, at kollektivt bonuspotentiale ikke omfordeles mellem grupper, da en gruppes kollektive bonuspotentiale alene kan udloddes til forsikringer i den pågældende gruppe.

Fordeling af midler til den enkelte forsikring i gruppen skal afspejle dennes bidrag til gruppens realiserede resultat.

Det fordelingsmæssige kontributionsprincip skal være opfyldt over en årrække, idet fordelingen i det enkelte år skal foretages under fornødent hensyn til de tidligere års fordeling samt de kommende års tilsigtede fordeling af bonus til de enkelte forsikringer i en gruppe. Det er den ansvarshavende aktuars opgave at påse dette.

Negativt realiseret resultat efter bonus

Såfremt en omkostnings- eller risikogrupperes realiserede resultat efter bonus er negativt og dette ikke kan dækkes af gruppens kollektive bonuspotentiale, skal egenkapitalen og særlige bonushensættelser type B dække tabet.

Er der tale om en rentegruppe, hvis realiserede resultat efter bonus er negativt og dette ligeledes ikke kan dækkes af gruppens kollektive bonuspotentiale, kan bonuspotentiale på fripolicydelser hørende til gruppens forsikringer anvendes. Først herefter skal egenkapitalen og særlige bonushensættelser type B dække yderligere tab.

Hvis egenkapitalen dækker et negativt realiseret resultat som tilfalder de forsikrede, som følge af utilstrækkeligt kollektivt bonuspotentiale og bonuspotentiale på fripolicydelser, skal dette fremgå af de anmeldte regler for, at det kan dækkes af skyggekontoen.

Ifølge kontributionsbekendtgørelsen skal bonuspotentiale på fripolicydelser genetableres, inden der bliver udloddet ny bonus. Af kontributionsbekendtgørelsen fremgår, at selskabet alligevel kan udlodde rentebonus til en rentegruppe, hvis forsikringsselskabets overdækning målt umiddelbart forud for årets begyndelse er positiv i det meget negative markedsscenario (gult scenario), jf. vejledning til indberetningskemaer til oplysning af kapitalforhold og risici i livs-, skades- og genforsikringsselskaber, tværgående pensionskasser samt arbejdsskadeselskaber.

Såfremt det som ovenfor beskrevet har været nødvendigt at anvende bonuspotentiale på fripolicydelser for forsikringerne i en rentegruppe, skal et efterfølgende positivt realiseret resultat til rentegruppen anvendes til genetablering af gruppens bonuspotentiale på fripolicydelser. Bonuspotentiale på fripolicydelser skal således genoprettes, før rentegruppens realiserede resultat kan anvendes til andet.

I forhold til solvens, vil den nye kontributionsbekendtgørelse alt andet lige medføre højere krav, specielt efter dårligere år hvor bufferne er lave. Dette skyldes, at der er mindre kollektivt bonuspotentiale og bonuspotentiale på fripolicydelser til rådighed.

Det bemærkes, at i Bekendtgørelse om finansielle rapporter for forsikringsselskaber og tværgående Pensionskasser dateret 11. januar 2011, bliver der ikke taget højde for den nye kontributionsbekendtgørelse. Det kan derfor forventes, at den regnskabsmæssige behandling af kontribution bliver tilpasset i reglerne. Eksempelvis bør fordelingen af livsforsikringshensættelserne på garanterede ydelser, bonuspotentiale på fremtidige præmier og bonuspotentiale på fripolicydelser fremadrettet blive opdelt på rentegrupper og ikke grundlagsrenter. Derudover kan der forventes at det kollektive bonuspotentiale fremadrettet vil blive opdelt på både rente-, risiko- og omkostningsgrupper.

¹ Særlige bonushensættelser af type B er risikomæssigt at sammenligne med egenkapitalen.

PensionDanmarks håndtering af den nye kontributionsbekendtgørelse

*Af ansvarshavende aktuar
Jenny Maria Rée, PensionDanmark*

Finanstilsynet udsendte d. 6. april 2010 bekendtgørelse nr. 358 (kontributionsbekendtgørelsen). I forhold til den tidligere bekendtgørelse af 27. oktober 2006 er der kommet yderligere krav til gruppering af medlemmer. Selskaberne skal fra regnskabsåret 2010 inddele deres medlemmer i grupper efter maksimal grundlagsrente, risiko og omkostninger. Det samme medlem kan godt være i flere forskellige risikogrupper, hvis medlemmet fx har dækninger med både positiv og negativ dødsfaldsrisiko, men medlemmet kan kun være i en rentegruppe. *Bekendtgørelsen finder anvendelse, hvis forsikrings-tagere og andre berettigede efter forsikringsaftalerne er berettigede til bonus, og der ikke er aftalt, at det realiserede resultat beregnes og fordeles efter en anden nærmere angivet metode.*

PensionDanmarks løsning

PensionDanmark har indarbejdet den nye bekendtgørelse ved, at bestyrelsen har godkendt ændringer i forsikringsbetingelserne, så det blev præciseret, at det er selskabets overskudspolitik, der definerer fordelingen af det realiserede resultat mellem medlemmerne og ikke kontributionsbekendtgørelsen. PensionDanmarks overskudspolitik afspejler den ”gamle” kontributionsbekendtgørelse.

Bestyrelsen har endvidere i forbindelse med årsrapporten for 2010 godkendt selskabets overskudspolitik. Overskudspolitikken er blevet ændret, så det også her er præciseret, at det er denne og ikke kontributionsbekendtgørelsen, der definerer fordelingen af det realiserede resultat mellem medlemmerne – selve fordelingen af det realiserede resultat blev ikke ændret.

PensionDanmarks baggrund for løsningen

Beslutningen om at aftale en anden fordeling af det realiserede resultat mellem medlemmerne end, hvad kontributionsbekendtgørelsen definerer, blev truffet efter længere overvejelser om, hvad der var til medlemmernes bedste. I overvejelserne indgik følgende argumenter:

- PensionDanmarks bestand af bonusberettigede forsikringer er relativt lille både, hvad angår antallet af medlemmer og størrelsen på hensættelserne. Hensættelserne udgør under 5 pct. af selskabets samlede hensættelser. Størstedelen af PensionDanmarks medlemmer og hensættelser befinder sig på forsikringsklasse III og er derfor ikke omfattet af kontributionsbekendtgørelsen.
- Der er tale om en lukket bestand under afvikling.
- Alle medlemmer i PensionDanmark betaler samme administrationsomkostninger.
- PensionDanmark havde allerede i 2008 og 2009 opdelt de bonusberettigede medlemmer i tre investeringsgrupper efter deres grundlagsrenter. I forbindelse med opdelingen havde hver gruppe fået tilknyttet eget kollektivt bonuspotential. PensionDanmark havde derfor til alle praktiske formål rentegrupper, der opfylder kravene i den nye kontributionsbekendtgørelse. Investeringsgrupperne er forankret i PensionDanmarks overskudspolitik.
- Inden for hver af investeringsgrupperne hersker der en ustrakt grad af homogenitet, hvad angår risiko. En gruppe består af invalidepensionister, der alle er tilkendt invalideydelse over en ti års periode. Invalideydelsen er for alle medlemmer ophørende, og hensat med samme forudsætninger om levetiden. En anden gruppe består pensionister, der alle har fået tilkendt deres ydelser før 2000. Fælles for de to grupper er, at risikoresultatet tilfalder gruppelivsordningen, og ikke medlemmernes kollektive bonuspotentialer. Den sidste gruppe består af alle ydelser, der er regnet på et gammelt P66-grundlag, og som oprindeligt stammer fra mindre pensionskasser.
- Konklusionen var, at en opdeling i risikogrupper ville følge de samme skel som de allerede kendte investeringsgrupper.

En opdeling i grupper efter rente, risiko og administration ville derfor i realiteten være en subopdeling af de allerede eksisterende investeringsgrupper i tre undergrupper – i alt ni grupper.

Opdelingen af det kollektive bonuspotential inden for hver af de eksisterende investeringsgrupper i kollektivt bonuspotentialer vedrørende rente, risiko og omkostninger ville i sig selv være en overkommelig opgave, da de kollektive bonuspotentialer ved udgangen af 2010 maksimalt havde 2½ års historik. Opdelingen ville dog resultere i adskillige pseudo kollektive bonuspotentialer i den forstand, at de aldrig ville indeholde midler.

PensionDanmark indstillede derfor, at bestyrelsen i efteråret 2010 godkende ændringer af forsikringsbetingelserne, så det blev præciseret, at det er PensionDanmarks overskudspolitik og ikke kontributionsbekendtgørelsen, der definerer fordelingen af det realiserede resultat mellem medlemmerne.

PensionDanmark er et arbejdsmarkedsrelateret pensionsforsikringsaktieselskab, der er ejet af overenskomstparterne. Bestyrelsen har, jf. bl.a. forsikringsbetingelserne, fuldmagt til at træffe beslutninger om f.eks. produktjusteringer på medlemmernes vegne. Samtidig giver det også en sikkerhed, fordi aktionærerne ikke kan modtage udbytte. Det giver dog også nogle forpligtelser, idet alle medlemmer er i selskabet i kraft af deres overenskomst, og derfor ikke umiddelbart har mulighed for at forlade selskabet. PensionDanmark har derfor en særlig forpligtelse til at sikre, at der ikke sker systematisk omfordeling mellem medlemmer.

PensionDanmarks information til medlemmerne

En byretsdom fra sommeren 2010 har i anden sammenhæng fastslået, at bestyrelsen med anvendelse af organisationsfuldmagten har ret til at ændre forsikringsbetingelserne, men at selskabet samtidig har pligt til at informere medlemmerne om ændringen.

Informationen blev givet i forbindelse med pensionsoversigterne for 2010.

PensionDanmarks information til Finanstilsynet

Udfordringen i forhold til kommunikation af den valgte løsning til Finanstilsynet bestod i, at mens der i bekendtgørelsen var krav til anmeldelse af principperne for gruppeinddelingen inden 1. januar 2011, var der ingen retningslinjer for, hvordan selskabet anmelder, at der ikke er noget at anmelde.

PensionDanmark benyttede muligheden, da Finanstilsynet den 30. november 2010 udsendte et brev til alle livsforsikringsselskaber og tværgående pensionskasser med en præ-

cisering af Finanstilsynets forventninger til selskabernes anmeldelse af principperne for opdelingen af bestanden. Selvom brevet ingen relevans havde for selskabet i kraft af bestyrelsens beslutning, skrev den ansvarshavende aktuar et svar på brevet, hvor der dels blev redegjort for, at bestyrelsen havde godkendt ændringer af forsikringsbetingelserne, det var ”*aftalt, at det realiserede resultat fordeles efter en anden nærmere angivet metode*”. Dels redegjorde den ansvarshavende aktuar for, hvorfor det både var rimeligt og betryggende, at lade selskabets overskudspolitik definere fordelingen af det realiserede resultat mellem medlemmerne.

I anmeldelsen af overskudspolitikken redegøres yderligere for, hvorfor det anses for at være rimeligt og betryggende, at lade PensionDanmarks overskudspolitik definere fordelingen af det realiserede resultat mellem medlemmerne.

Opsummering

PensionDanmarks havde allerede før ændringen i kontributionsbekendtgørelsen opdelt sin bestand af bonusberettigede i grupper efter grundlagsrente, hvor hver gruppe har eget kollektivt bonuspotential. Opdeling efter risiko og omkostninger ville kun medføre en underopdeling af de eksisterende grupper. Det ville ikke medføre, at to medlemmer fra hver sin investeringsgruppe (rentegruppe) havnede i samme omkostningsgruppe.

På det grundlag vurderede PensionDanmark, at det ikke ville være til skade for medlemmerne, at lade selskabets overskudspolitik definere fordelingen af det realiserede resultat mellem medlemmerne i stedet for kontributionsbekendtgørelsen.

PensionDanmark har sikret, at beslutningen både er afspejlet i forsikringsbetingelserne og i selskabets anmeldelser, samt at medlemmerne er blevet informeret om ændringerne i forsikringsbetingelserne.

Finansielle virksomheders pligt til at offentliggøre påbud, påtaler og risikooplysninger mv.

Af Mette Tideman Juul,
Finanstilsynet

Med det formål at øge åbenheden i forhold til offentligheden er der inden for de seneste par år indført nye regler, som har givet Finanstilsynet udvidede muligheder for og pligt til at offentliggøre tilsynsreaktioner over finansielle virksomheder. Denne artikel har til formål at give en kort beskrivelse af reglerne, i særdeleshed bekendtgørelse om finansielle virksomheders pligt til at offentliggøre Finanstilsynets vurdering af virksomheden.

Bekendtgørelse om penge- og realkreditinstitutters pligt til at offentliggøre Finanstilsynets vurdering af instituttet

Siden den 1. april 2010 har penge- og realkreditinstitutter haft pligt til at offentliggøre Finanstilsynets vurdering af instituttet. Dette fulgte af bekendtgørelse nr. 309 af 26. marts 2010 om penge- og realkreditinstitutters pligt til at offentliggøre Finanstilsynets vurdering af instituttet, i daglig tale offentliggørelsesbekendtgørelsen.

Offentliggørelsesbekendtgørelsen blev udstedt i medfør af § 347 a i lov om finansiel virksomhed, som blev vedtaget ved lov nr. 67 af 3. februar 2009 ("Bankpakke II") og bemyndigede økonomi- og erhvervsministeren til at fastsætte nærmere regler om penge- og realkreditinstitutters pligt til at offentliggøre oplysninger om Finanstilsynets vurdering af instituttet. Baggrunden herfor var et ønske om at skabe større åbenhed om den information, som kun gik fra Finanstilsynet til selskabets ledelse. Med offentliggørelsesbekendtgørelsen fik også kunderne, aktionærerne og investorerne – samt offentligheden i øvrigt – adgang til den information, som efter Finanstilsynets vurdering er væsentlig.

Udvidelse af offentliggørelsesbekendtgørelsen til at omfatte alle finansielle virksomheder

Ved lov nr. 1556 af 21. december 2010 blev § 347 a i lov om finansiel virksomhed udvidet til at omfatte alle finansielle virksomheder, dvs. udover penge- og realkreditinstitutter også forsikringsselskaber, fondsmæglerselskaber og

investeringsforvaltningsselskaber. Den 1. januar i år trådte der med hjemmel heri en ny og udvidet offentliggørelsesbekendtgørelse i kraft. Siden den 1. januar 2011 har den øgede åbenhed således omfattet alle finansielle virksomheder. Ved lovændringen fik Finanstilsynet tillige mulighed for i særlige situationer at offentliggøre oplysningerne før den finansielle virksomhed.

Som nævnt var formålet med vedtagelsen af § 347 a i lov om finansiel virksomhed og den i medfør heraf udstedte bekendtgørelse at medvirke til at sikre, at offentligheden i højere grad fik adgang til den information, der kun gik fra Finanstilsynet til instituttets ledelse. Baggrunden for udvidelsen af bemyndigelsesbestemmelsen i 2010 var, at de hensyn, som lå bag ved denne betragtning, gjorde sig tilsvarende gældende for så vidt angik samtlige øvrige finansielle virksomheder, som var underlagt Finanstilsynets tilsyn, og altså ikke kun penge- og realkreditinstitutter.

De finansielle virksomheders pligter i henhold til bekendtgørelsen

Hvis man skal se lidt nærmere på de pligter, som følger af offentliggørelsesbekendtgørelsen, skal de finansielle virksomheder offentliggøre Finanstilsynets redegørelse i to situationer. For det første skal virksomheden offentliggøre en redegørelse, som Finanstilsynet udarbejder efter hver inspektion. Redegørelsen indeholder Finanstilsynets vurdering af virksomheden, herunder de centrale påbud, påtaler og risikooplysninger, som virksomheden har modtaget fra Finanstilsynet. Redegørelsen skal offentliggøres af virksomheden og Finanstilsynet i nævnte rækkefølge. For det andet skal virksomheden offentliggøre en redegørelse, som Finanstilsynet udarbejder over de påbud, påtaler og risikooplysninger, der gives mellem inspektioner, og som vurderes at være af væsentlig betydning for virksomhedens kunder, indskydere, øvrige kreditorer eller de finansielle markeder, hvorpå aktierne i virksomheden eller værdipapirer udstedt af virksomheden handles. Offentliggørelse skal også i denne situation ske af virksomheden og Finanstilsynet i nævnte rækkefølge.

Offentliggørelsesbekendtgørelsen er udstedt i medfør af lov om finansiel virksomhed. Det er derfor kun tilsynsvirksomhed i henhold til lov om finansiel virksomhed og bekendtgørelser udstedt i medfør heraf, som er omfattet af bekendtgørelsen. Tilsynsvirksomhed i henhold til den øvrige tilsynslovgivning, eksempelvis hvidvasktilsyn, er ikke omfattet af offentliggørelsesbekendtgørelsen.

I relation til den rent praktiske gennemførelse af offentliggørelsen stiller offentliggørelsesbekendtgørelsen krav om, at virksomheden skal offentliggøre redegørelsen senest kl. 12 på den sidste dag i det kvartal, hvor virksomheden har modtaget redegørelsen. Offentliggørelse kan således godt ske tidligere end dette tidspunkt. Øvrige regelsæt kan medføre, at virksomheden ikke kan vente med at offentliggøre redegørelsen til den sidste dag i kvartalet, eksempelvis ved intern viden. Offentliggørelse skal ske på hjemmesiden på et sted, hvor den naturligt hører hjemme, og der skal være et link til redegørelsen på hjemmesidens forside. Virksomheden må gerne kommentere på redegørelsen, men dette skal ske i forlængelse af redegørelsen, og man skal – uden at være i tvivl – kunne skelne virksomhedens kommentar fra Finanstilsynets redegørelse. I de situationer, hvor virksomheden ikke har en hjemmeside, skal redegørelsen offentliggøres i dagspressen.

Pligten til offentliggørelse er ikke absolut. Der skal således ikke ske offentliggørelse i situationer, hvor det efter Finanstilsynets vurdering vil medføre uforholdsmæssig stor skade for virksomheden, eller hvis efterforskningsmæssige hensyn taler imod. Det er samtidig vigtigt at fremhæve, at regler om offentliggørelse efter de børsretlige regler går forud for offentliggørelsesbekendtgørelsen og redegørelser, som indeholder oplysninger, som tilbageholdes i medfør af de børsretlige regler, skal således ikke offentliggøres.

Som tidligere nævnt indeholder offentliggørelsesbekendtgørelsen ligeledes en mulighed for, at Finanstilsynet kan offentliggøre redegørelsen før den finansielle virksomhed. Denne mulighed for Finanstilsynet til at håndhæve reglerne og sikre offentliggørelse kan anvendes i tilfælde, hvor virksomheden har rent tekniske eller praktiske problemer med offentliggørelsen (eksempelvis it-nedbrud) eller i tilfælde, hvor virksomhedens manglende offentliggørelse er uden reel begrundelse. Udgangspunktet er dog fortsat, at virksomheden skal offentliggøre redegørelsen, hvorefter Finanstilsynet tillige offentliggør redegørelsen. Fysiske og juridiske personers overtrædelse af offentliggørelsesbekendtgørelsens regler kan sanktioneres med bøde.

Antallet af redegørelser offentliggjort af penge- og realkreditinstitutter

Offentliggørelsesbekendtgørelsen har betydet, at der i perioden fra den 1. april til den 31. december 2010 er offentliggjort cirka 40 redegørelser. Langt hovedparten (36) vedrører pengeinstitutter. 35 af de 36 er redegørelser efter inspektion.

Langt størstedelen af disse redegørelser indeholder tilsynsreaktioner i form af påbud og/eller risikoplysninger.

Finanstilsynet har modtaget en del pressereaktioner på de offentliggjorte redegørelser. Finansjournalister på de store dagblade følger opmærksomt med i, hvornår der kommer nye redegørelser, og flere har fået omfattende omtale. Det gælder særligt de store banker og de banker, som i forvejen er genstand for stor medieopmærksomhed. Presseomtalen er med til at udbrede kendskabet til redegørelserne i den brede offentlighed, herunder bankkunder og aktionærer, og fremmer således formålet med bekendtgørelsen.

Øvrige regler om offentliggørelse i den finansielle lovgivning

Udover offentliggørelsesbekendtgørelsen indeholder den finansielle lovgivning yderligere regler om offentliggørelse af afgørelser mv. Ved lov nr. 515 af 17. juni 2008 ("Åbenhedspakken") blev der vedtaget ændringer af den finansielle lovgivning, som medførte større åbenhed omkring Fondsrådets og Det Finansielle Virksomhedsråds afgørelser. Lovændringen medførte, at alle afgørelser truffet efter forelæggelse for de to råd som udgangspunkt bliver offentliggjort, inklusiv navnet på den virksomhed, som afgørelsen vedrører. Inden lovændringen var det alene muligt at offentliggøre rådsafgørelserne i anonymiseret form. Ligesom tilfældet er i offentliggørelsesbekendtgørelsen skal offentliggørelse ikke ske, hvis dette vil medføre uforholdsmæssig stor skade for virksomheden eller lægge hindringer i vejen for en politimæssig efterforskning. Åbenhedspakken indeholdt endvidere en bestemmelse, hvorefter Finanstilsynet af egen drift skal orientere offentligheden om færdigbehandlede sager om god skik mv., som er af almen interesse eller har betydning for forståelsen af reglernes anvendelse.

Med henblik på at skabe en øget åbenhed og for at styrke håndhævelsen er der ved den seneste lovændring af hvidvaskloven tillige indført regler om, at visse afgørelser af væsentlig betydning, truffet i medfør af hvidvaskloven, skal offentliggøres. Der skal også ske offentliggørelse af beslutninger om at overgive sager til politimæssig efterforskning.

Fremtidig regulering for investeringsforeninger mv.

Der er yderligere regler om offentliggørelse på vej. Økonomi- og erhvervsministeren fremsatte den 23. februar 2011 et lovforslag om investeringsforeninger mv., hvori det foreslås, at ministeren kan fastsætte nærmere regler om foreningers pligt til at offentliggøre oplysninger om Finanstilsynets vurdering

af foreningen. Den foreslåede bestemmelse modsvarer § 347 a i lov om finansiel virksomhed og skal medvirke til, at offentligheden i højere grad får adgang til den information, der i dag kun går fra Finanstilsynet til foreningens ledelse og ikke til foreningens medlemmer. Det foreslås, at bestemmelsen skal træde i kraft den 1. juli 2011.

"Internal Audit Function" under Solvency II

Af koncernrevisionschef Poul-Erik Winther, Alm. Brand

Solvency II har været længe under vejs og processen har været fulgt af mange. Det helt store spørgsmål har været: "Hvad betyder det for mig?" – som selskab, bestyrelse, direktion, leder af styrings- og kontrolfunktion – eller som intern revisor. Og for os i den sidstnævnte gruppe hæfter man sig især ved, at direktivet indeholder bestemmelser om en "internal audit function", samt at Finanstilsynet i flere sammenhænge har udmeldt, at "internal audit function" skal oversættes til en "intern risikoovervågningsfunktion" og at der ikke kan sættes lighedstegn til intern revision som vi kender det i Danmark i dag. I artiklen gennemgås direktivets bestemmelser om "internal audit function" og disse sammenholdes med de nuværende danske regler om intern revision.

For de revisorer, der har arbejdet med Basel II's krav om revision af selskabernes interne modeller er det en nærliggende tanke, at Solvency II reglerne om "internal audit" tilsvarende er rettet mod en teknisk gennemgang af matematiske modeller. Men dette er ikke tilfældet – Solvency II ser "Internal audit" i et langt bredere perspektiv.

Europaparlamentet og Rådet for den europæiske Union har 25. november 2009 udstedt direktiv om adgang til og udøvelse af forsikrings- og genforsikringsvirksomhed (Solvens II). Med direktivet er det søgt at placere alle regler om udøvelse af forsikringsvirksomhed ét sted, og med indførelse af direktivet ophæves samtidig 14 "gamle" forsikringsdirektiver, hvoraf de vel mest kendte er Rådets første direktiv 73/239/EØF, Rådets direktiv 78/473/EØF og Rådets andet direktiv 88/537/EØF.

Formålet er at opstille retslige rammer for forsikrings- og genforsikringsselskabers udøvelse af forsikringsvirksomhed i hele det indre marked, samt at samordne regler for tilsyn med forsikringskoncerner.

Det anføres, at beskyttelse af forsikringstagerne (og de begunstigede efter forsikringsaftalerne) forudsætter, at for-

sikrings- og genforsikringsselskaber er underlagt effektive solvenskrav. Solvensregimet, der fastsættes i dette direktiv, forventes at føre til en endnu bedre beskyttelse af forsikrings-tagerne.

Men beregnede talstørrelser vurderes ikke i sig selv at være nok til at sikre selskabernes overlevelse. Nogle risici kan kun imødegås i tilstrækkelig grad med ”governance-krav¹” snarere end med kvantitative krav. Et effektivt ”governance-system” er derfor afgørende for en hensigtsmæssig ledelse af forsikringsselskabet.

Generelle governancekrav

”Governance-systemet” omfatter risikostyringsfunktionen, compliance-funktionen, ”internal audit function” og aktuar-funktionen.

Dette kommer til udtryk i direktivets artikel 41 nr. 1 og artikel 13 nr 29:

41 Generelle ledelseskrav

1. Medlemsstaterne kræver, at alle forsikrings- og genforsikringsselskaber indfører et effektivt governance-system, der sikrer en sund og forsigtig ledelse af selskabets virksomhed.

Systemet skal mindst omfatte en hensigtsmæssig og gennemsigtig organisationsstruktur med en klar fordeling og passende adskillelse af ansvarsområder samt et effektivt informationsformidlingssystem. Det skal sikre overholdelse af kravene i artikel 42-49.

Governancesystemet tages regelmæssigt op til revurdering, dvs. organisationens eget review af systemet.

Artikel 13 ”Funktion”

29) »funktion« inden for et governance-system: en intern kapacitet til at varetage praktiske opgaver; et governance-system indbefatter risikostyringsfunktionen, compliance-funktionen, den interne revisionsfunktion og aktuarfunktionen

Der skal tages hensyn til arten, omfanget og kompleksiteten af selskabets aktiviteter, således at regelsættet ikke fører til unødigt byrdefulde krav. Direktivet anfører, at det derfor bør være muligt at

- bemande disse funktioner med eget personale,
- bero på rådgivning fra eksterne eksperter eller
- udliciteres til eksperter inden for de grænser, direktivet sætter.

”Governance-systemet” kan betragtes ud fra ”three lines of defence”-tankegangen². Denne struktur er opbygget af

”1. line of defence”, bestående af operational management og intern kontrol,

”2. line of defence”, betående af Compliance- og Riskmanagement funktioner, og endelig

”3. line of defence”, der er den interne revision.

Det er Association of British Insurers’ opfattelse, at direktivets ”internal audit function” svarer til den interne revision i en ”3. lines of defence”-tankegang.

”3. line of defence”-strukturen fremgår ligeledes af Finanstilsynets planche fra IIA gå-hjem-mødet i december 2010, hvor intern revisions rolle i danske finansielle virksomheder anskueliggøres.

Ovenstående peger efter min opfattelse i retning af, at der ikke er stor afstand imellem direktives krav om internal audit function og intern revision, som vi kender det i Danmark i dag.

Definition på internal audit funktion

Direktivets overordnede bestemmelser om intern revision fremgår af artikel 47:

Internal audit

1. Insurance and reinsurance undertakings shall provide for an effective internal audit function.

The internal audit function shall include an evaluation of the adequacy and effectiveness of the internal control system and other elements of the system of governance.

¹ Der er her valgt at anvende det engelske udtryk. I den danske oversættelse af direktivet er anvendt begrebet ledelsessystem, men derved bliver det vanskeligt at skelne mellem ”governance” og ”management”.

² Jf. Association of British Insurers kommentarer til Ceiops Issues Paper Ceiops-IGSRR-24/08

2. The internal audit function shall be objective and independent from the operational functions.
3. Any findings and recommendations of the internal audit shall be reported to the administrative, management or supervisory body which shall determine what actions are to be taken with respect to each of the internal audit findings and recommendations and shall ensure that those actions are carried out.

Som det ses, ligger direktivets definition af intern revision tæt på IIA's egen definition:

Internal Auditing is an independent, objective assurance and consulting activity designed to add value and improve an organization's operations. It helps an organization accomplish its objectives by bringing a systematic, disciplined approach to evaluate and improve the effectiveness of risk management, control, and governance processes.

Dermed synes der at være grundlag for, at en internal audit function vil kunne arbejde ud fra IIA's principper og standarder.

Selve direktivet indeholder alene de overordnede krav og de mere specifikke bestemmelser skal udmøntes i gennemførelses- og implementeringsbestemmelserne. I gennemførelsesforanstaltningerne for governance-systemet er anført, at gennemførelsesbestemmelserne for så vidt angår "Internal audit function" nærmere skal præcisere:

- a. Elementerne i de systemer, der er omhandlet
- b. De funktioner, der er nævnt i artiklen
- c. Betingelserne for outsourcing

Intern revisions reference

Et af de områder, der har skabt usikkerhed omkring "internal audit function" og intern revision i et dansk perspektiv, er den interne revision reference, hvor de danske regler ufravigeligt kræver, at intern revision refererer direkte til bestyrelsen. Som det ses af direktivbestemmelsen er "Internal audit function's" reference uklar, idet der henvises til enten "administrative, management or supervisory body".

Efter min opfattelse er det imidlertid ikke hensigten at reducere intern revisions uafhængighed ved at rykke referencen

længere ned i organisationen. Formuleringen er alene valgt ud fra et ønske om at dække de forskellige ledelsesstrukturer på tværs af landene i Europa, hvor der forefindes såvel et-strengede (kun direktion) som to-strengede ledelsessystemer (både direktion og bestyrelse)³.

Ved implementeringen i Danmark kan man således fastholde en reference direkte til bestyrelsen.

Internal audit function

Direktivet anfører, at der skal udarbejdes et sæt af mere specifikke regler, bl.a. for "Internal audit function". Heri indgår, at der skal udarbejdes specifikke retningslinier for krav til

1. Skriftlige retningslinier for bl.a. intern revision, herunder klare beskrivelser af ansvar og pligter, mål samt processer
2. Rapporteringsprocedurer, som skal godkendes af bestyrelsen (eller andet ledelsesorgan) og eventuelle ændringer skal godkendes, inden de sættes i værk. Dette krav kan sammenlignes med funktionsbeskrivelsen, som vi kender den i dag. Det fremgår endvidere, at alle intern revisions observationer og anbefalinger skal rapporteres til ledelsen.
3. Fit & proper regler, der stiller krav om, at revisionschefens kvalifikationer, viden og erfaring skal være tilstrækkelige (fit), samt krav om integritet (prober)
4. Mulighed for outsourcing af intern revision i virksomheder med lav risikoprofil

CEIOPS har derfor udarbejdet "Advice for Level 2 Implementing Measures on Solvency II: System of Governance". Ceiops' level 2 krav til intern revision fremgår bl.a. af afsnit 3.5, punkt 3.259 til 3.275. Nedenfor er oplyst en sammenskrivning af hovedparten af disse krav:

³ 3.6. The term "administrative, management or supervisory body" covers the single board in a one-tier system and the management or the supervisory board of a two-tier board system. According to the Directive the responsibilities and duties for the different bodies should be seen having regard to different national laws. When transposing the Level 1 text, each Member State will consider its own system and attribute each responsibility and duty to the appropriate board.

1. Forsikringselskaber skal have en effektiv intern revisionsfunktion. Revisionsfunktionen skal inkludere en vurdering af tilstrækkeligheden og effektiviteten af det interne kontrolsystem og af andre dele af governance-systemet.
2. Den interne revisionsfunktion skal være objektiv og uafhængig af de operationelle funktioner.
3. Alle revisionens observationer og anbefalinger skal rapporteres til administrationen, direktionen eller bestyrelsen, som skal tage stilling til nødvendige tiltag, samt følge op på, at de bliver udført.
4. For at sikre en effektiv intern revision skal den forsynes med tilstrækkelige ressourcer.
5. Intern revision skal have adgang til at udføre objektiv og uafhængig revision af alle områder inden for virksomheden, og til dette formål have direkte adgang til alle personer i organisationen. Endvidere skal der være adgang til al information og materiale i virksomheden.
6. Alle forretningsområder skal have en pligt til at oplyse den interne revisionsfunktion om opdagede svigt i interne kontrol, oplevede tab eller mistanke om besvigelser. Den interne revisionsfunktion skal definere, hvad der konkret skal omfattes af indberetningspligten.
7. Intern revision skal opstille en revisionsplan, der omfatter revisionsarbejdet i det eller i de kommende år. Planen skal baseres på en metodisk risikoanalyse, der omfatter alle aktiviteter, samt det samlede governance-system, herunder forventet udvikling i aktiviteterne.
8. Alle væsentlige områder skal revideres inden for en rimelig tidshorisont.
9. Revisionsplanen skal være realistisk og indeholde budget og ressourceforbrug. Planen skal godkendes af det ledelsesorgan, som intern revision refererer til.
10. Der skal etableres opfølgingsprocedurer på de rapporterede observationer og anbefalinger.
11. Der skal udarbejdes skriftlige revisionsrapporter efter

hver revision. Endvidere skal der mindst årligt udarbejdes en rapport til det ledelsesorgan, som intern revision refererer til.

12. Intern revisions arbejde skal dokumenteres, således at konklusionerne kan efterprøves.

Sammenfatning

Når man læser ovenstående specifikke krav, kan man, som intern revisor underlagt revisionsbekendtgørelsen, ikke genkende til hovedparten af punkterne.

Finanstilsynet har deltaget i drøftelserne bag direktivudarbejdelsen, hvilket har givet dem et bredere input til fortolkning af reglerne, jf. bl.a. den indledningsvist nævnte udtalelse om, at der ifølge Finanstilsynets ikke kan sættes lighedstegn mellem internal audit function og intern revision, samt at internal audit function skal oversættes ”intern kontrolovervågningsfunktion”. Det er imidlertid glædeligt, at Finanstilsynet netop har udmeldt, at de opgaver, der ifølge direktivet påhviler en internal audit function, kan løse af danske interne revisioner oprettet i overensstemmelse med revisionsbekendtgørelsen.

Det er min opfattelse, at de anførte krav i meget høj grad svarer til, hvad der i dag gælder af regelsæt for interne revisorer i forsikringselskaber. Solvency II reglerne er på nogle områder mere specifikke, end regelsættet for interne revisorer i Danmark, men det er min vurdering, at også disse regler ligger inden for rammerne af revisionsbekendtgørelsen.

Det bliver spændende at følge færdiggørelsen af EU’s level 2 og level 3 retningslinier, der på det foreliggende grundlag peger i retning af mere detaljerede bestemmelser for udførelse af operationel revision, set i coporate governance sammenhæng.

Kvalitetssikring i små interne revisionsafdelinger

Af revisionschef Hans Thorsøe,
Alka Forsikring

Revisionschefen i en større intern revisionsafdeling i Danmark havde i sidste INFO (46/2010) et drakonisk postulat om, at kritisk masse i en intern revision kræver minimum tre til fem ansatte i den interne revision. Dette for at skabe et fagligt miljø og etablere relevant kvalitetssikring. Udtalelsen faldt med et glimt i øjet, men ramte alligevel hårdt hér i den lille (dvs. én til to ansatte) revisionsafdeling i en finansiell virksomhed, som jeg repræsenterer.

Jeg vil i dette indlæg undlade at argumentere for, at en intern revisionsafdeling kan være på én til to medarbejdere. Det er en teoretisk problemstilling, som jeg overlader til studentikose handelshøjskolefolk. Faktum er, at Finanstilsynet gennem revisionsbekendtgørelsen kræver, at der er en intern revisionsfunktion i finansielle virksomheder med mindst 125 ansatte. I en række mindre virksomheder vil forretningsomfang mv. alene række til én til to ansatte i den interne revisionsfunktion og så må vi nøjes med det. I denne artikel vil jeg derfor alene beskæftige mig med, hvordan vi sikrer relevant kvalitetssikring når der er én eller to ansatte i revisionsafdelingen; incl. revisionschefen selv.

Formål

Kvalitetssikringen har i det mindste følgende formål:

1. Overholde IIAs standarder herfor
2. Kontinuerlig forbedring af revisionsindsatsen
3. Sikre at ekstern revision vil basere deres revision på vores arbejder
4. Dokumentere kvaliteten af vores arbejder overfor øvrige interessenter

Ad 1. IIA standarder

Carsten Damø mfl. har flittigt behandlet IIAs standarder 1300-1340 (nu 1300-1322) i tidligere artikler (se bl.a. nr. 32/2006 og 26/2004) hvortil henvises.

Ad 2. Forbedringer

Verden forandrer sig, revisionsopgaverne udvikler sig og derfor skal revisionsindsatsen selvfølgelig også udvikles, så resultat fortløbende står mål med indsatsen. Herunder skal vi lære af vores fejl, men også hvor ”godt nok” kan blive ”bedre” skal vi sætte ind for kontinuerligt at forbedre produktet. I de små revisionsafdelinger er intern sparring og erfaringsudveksling en udfordring. Her er det naturligt at udnytte input fra en ekstern kvalitetssikring til forbedring.

Ad 3. Ekstern revision

Ekstern revision vil basere deres anvendelse af intern revisions arbejde på RS 610 *Stillingtagen til intern revisions arbejder*. Denne stillingtagen omfatter en vurdering af den interne revisionsfunktion; organisatorisk placering (mulighed for at være objektiv), art og omfang af udførte revisionsopgaver, faglig kompetence samt omhu/kvalitet i det udførte arbejde; herunder revisionsmanualer og arbejdsplaner, revisionsmetoder, kvalitetssikring og rapportering.

Ad 4. Øvrige interessenter

Bestyrelsen har ansat revisionschefen for at denne kan styrke tilliden til regnskabsrapporteringer mv. Bestyrelsen og hvor der er et sådant, revisionsudvalget, har derfor en naturlig interesse i, at den interne revision fungerer tilfredsstillende. Den eksterne revision erklæring herom i revisionsprotokollet skal afgives ordret og lader dermed ikke megen rum for uddybning om forbedringspotentialer. Det er derfor naturligt, at bestyrelsen indhenter en mere uddybende kvalitetsvurdering af den interne revisions arbejder.

Samfundet i bred forstand forventer, at revisorstanden har høj moral og faglighed. Disse forventninger er rare at kunne møde med en uafhængig, kvalificeret vurdering af kvaliteten af intern revisions arbejder; også i byretten hvis det skal komme så langt. Og her bemærkes, at der ikke kun er tale om faglighed men også etik.

Art og omfang

Kvalitetssikring omfatter alt arbejde og til al tid. Det starter inden ansættelsen af de interne revisorer; som en evaluering i ansættelsesprocessen og for revisionschefens vedkommende med uddannelseskravene i revisionsbekendtgørelsen. Og uddannelseskravet slutter aldrig jf. at IIA har et krav om løbende efteruddannelse, pt. 40 timer CPE om året.

Traditionelt består kvalitetssikring af en trappe startende med, at den udførende revisor dokumenterer sin planlæg-

ning, udførelse og rapportering. En manager kvalitetssikrer alt dette materiale. En seniormanager, f.eks. revisionschefen, kvalitetssikrer herefter de væsentligste arbejdsrapporter og rapporteringen. Endelig foretager en uafhængig part, f.eks. den eksterne revision, kvalitetssikring af væsentlige arbejdsområder. Når revisionschefen i de små revisionsafdelinger er dybt involveret (og eventuelt også udførende) i revisionsprocessen, herunder planlægning, udførelse og rapportering, bliver det én og samme person som skal foretage de første tre trin op ad trappen, jf. ovenfor. Og så kniber det unægtelig med uafhængigheden.

At revisionsafdelingen er lille hindrer ikke muligheden af egen evaluering (self assessment). Evalueringen starter med opstilling af mål med revisionen; for året og for den enkelte opgave. I det store perspektiv er målet ofte at opnå en revisionsoverbevisning, der er tilstrækkelig til at kunne afgive en erklæring om det reviderede regnskab. Nedbrudt på revisionsområder skal disse afdækkes i en turnus over en årrække og med løbende tilpasning efter forretningens udvikling og meget aktuelt også samfundsudviklingen (f.eks. finanskriser). Til revisionen som sådan og de enkelte revisionsområder knyttes krav i de enkelte revisionsstandarder, lov- og regnskabsbestemmelser, ønsker fra bestyrelse mfl. idet disse indarbejdes i revisionsmanualer/instrukser.

Ved afslutningen af revisionen af et område sikrer revisionschefen ved sammenholdelse af den udførte revision, forslag til rapportering samt revisionsmanual, at alle relevante områder er afdækket og at der gøres de relevante bemærkninger her til i henholdsvis den interne revisionskonklusion og den eksterne rapportering. Det er urealistisk at tro, at den udførende medarbejder; f.eks. revisionschefen selv, er i stand til at tage et ”helikopterperspektiv” over planlægning, udførelse og rapportering, når denne selv har forestået opgaveløsningen. Intern revision kan da vælge at lade ekstern revision reviewe arbejderne. Ekstern revisions underskrivende revisorer har qua deres bredere revisionsflade bedre mulighed for at perspektivere, men er normalt også involveret i planlægningen af revisionsopgaverne og derfor næppe upåvirket men dog tilstrækkelig uafhængig til at kunne varetage den løbende kvalitetssikring.

I forbindelse med rapporteringen af revisionen bør revisionschefen overveje at spørge ”klienten” om dennes opfattelse af den leverede ydelse. Det synes at være normal god praksis i større revisionsafdelinger samt hos de eksterne revisorer. Udfordringen er, at hvis man spørger skal man også forholde sig til svaret. I små afdelinger kan man dels vanskeligt statistisk

forholde sig til svarene (for lille population), dels kan det blive for intimt, når små afdelinger og enkeltpersoner sådan skal evaluere hinanden og stadig bevare et samarbejdsklima. Og der er jo ikke mulighed for at rykke rundt på revisionsressourcerne, hvis kemien bliver for dårlig. Bliver svarene så for rosenrøde i et forsøg på at ”bede om godt vejr” eller bliver de for negative i et forsøg på at kyse modparten? Revisor kender selv problemstillingen; det er en del af revisors opgave at bringe ”lorten på bordet” over for den reviderede part. Men det er revisor flasket op med og kendt for; gælder det også den anden vej rundt? Så igen – hvis du ikke kan bruge svaret så lad være med at spørge!

Kvalitetskontrol i form af external assessment

IAs standard 1312 External Assessment stiller krav om, at der mindst hvert 5. år gennemføres en ekstern kvalitetskontrol af den interne revisions arbejder. Kvalitetskontrollen skal udføres af kvalificerede uafhængige kontrollører. Kvalitetskontrollen skal omfatte nedenstående områder:

Etik / Code of Ethics

Revisionsbekendtgørelsens bilag 3 oplister rammer inden for hvilke den interne revision må udføre opgaver mv. samt henviser til bl.a. IAs etiske regelsæt. Revisionschefen bør formelt have taget stilling hertil og konkretiseret i forhold til de særlige forhold, som gør sig gældende i den pågældende virksomhed/koncern.

Kvalitetskontrollen omfatter en gennemgang af den etik, revisionsafdelingen opererer indenfor; om den er i overensstemmelse med gældende regelsæt og om den efterleves. Sidstnævnte f.eks. ved interviews med de involverede parter.

Funktionsbeskrivelse

Revisionsbekendtgørelsens §14 fastlægger kravene til funktionsbeskrivelsen; herunder beskyttelse af uafhængighed samt sikring af kompetence i revisionsafdelingen. Kvalitetskontrollen omfatter en gennemgang af funktionsbeskrivelsen; om den er i overensstemmelse med gældende regelsæt og om den efterleves. Sidstnævnte f.eks. ved interviews med de involverede parter og sammenholdelse med udførte arbejder.

Organisering

Kvalitetskontrollen skal tage stilling til, om revisionsafdelingen formelt og reelt fungerer uafhængigt af virksomhedens daglige ledelse, om afdelingen tilføres tilstrækkelige ressourcer og besidder tilstrækkelige kvalifikationer til at varetage de foreliggende revisionsopgaver.

Planlægning

Kvalitetskontrollen skal vurdere den langsigtede/strategiske planlægning omfattende mindst et helt revisionsår og gerne flerårig turnus, samt planlægningen af den enkelte revisionsopgave.

Efterlevelse af lovgivning, branchestandarder og anden regulering

Kvalitetskontrollen skal vurdere, om den interne revisions aktiviteter er i overensstemmelse med lovgivning, branchestandarder og anden regulering.

Udførelse, dokumentation

Kvalitetskontrollen skal gennemgå dokumentationen for revisionens udførelse og herunder vurdere kvaliteten, efterlevelse af best practice og muligheden for forbedringer.

Rapportering

Kvalitetskontrollen skal gennemgå rapporteringen af den enkelte revisionsopgave og den afsluttende rapportering af revisionsåret (påtegning og/eller protokollat) og herunder sikre, at der består en rød tråd fra planlægning over udførelse til rapportering.

Bidraget Intern revision til virksomhedens værdiskabelse?

Personligt har jeg det lidt vanskeligt med IIAs krav om værdiskabelse. Javel, revisionsarbejdet udføres ikke for revisors blå øjnes skyld, men at det ligefrem skaber værdi for virksomheden at gennemføre to uanmeldte beholdningseftersyn med kontrol af registrering af aktiver hvert år vil vel ofte være en sandhed med modifikationer!

Nuvel; efter IIAs standard 1310 indgår vurdering af værdiskabelse og det er selvfølgelig positivt at kunne bidrage med mere end blot sikring af formalistisk regelefterlevelse.

Kvalitetskontrollen kan med fordel afvente, at revisionsafdelingen har gennemført og dokumenteret en egen-kontrol/self assessment. Altså at revisionsafdelingen selv foretager en løbende kvalitetsovervågning; evt. ved hjælp af selskabets eksterne revision; reviewer arbejdsrapporter etc. og så opsummerer konklusioner herpå til brug for en ekstern uafhængig kvalitetskontrol. Det burde løbende bibringe revisionsafdelingen værdien af egenkontrollen samt billiggøre den efterfølgende uafhængige kontrol.

Udførende parter

IIAs søsterorganisation i Norge NIRF har ved et indlæg på

IIA Danmarks årsmøde i 2008 fortalt om deres oplæg til ekstern kvalitetskontrol. Efterfølgende har NIRF fået akkrediteret (certificeret) 15 medlemmer som kontrollanter og har påbegyndt eksterne kontroller som self assessment with independent valuation (IIA standard 1312-2). I praksis modtager den virksomhed, som ønsker kontrollen, et CV på hver af de kontrollanter som pt. har tid til at deltage. Virksomheden vælger selv hvilke af disse, der kan komme på tale (konkurrencehensyn mv.) og NIRF sammensætter så et team på to – en erfaren og en mindre erfaren kontrollant – som sidder ca. 1 uge hos virksomheden og gennemfører valuation efter quality assessment manualen fra IIA samt NIRFs egne standardrapporter og værktøj.

Erhvervs- og Selskabsstyrelsen har revisortilsynet som etableret uafhængigt kvalitetskontrolorgan for autoriserede og registrerede revisorer. Revisortilsynet ”bemandes” af konkurrerende revisionsselskaber.

Et organ i stil med det norske til kvalitetskontrol af danske interne revisionsafdelinger er en mulighed. Såfremt branchen – dansk IIA – frivilligt kan udvikle en løsning vil det være langt at foretrække. Hermed foreslået IIAs bestyrelse! Og hvis konkurrencehensyn (fortrolighed i arbejdsmaterialer) er en hæmsko for anvendelse af IIA-medlemmer som kontrollanter, vil ekstern revision kunne levere kvalificeret arbejdskraft; mod betaling naturligvis, men det gælder jo også for IIA-medlemmer.

Når det kommer til ekstern kvalitetskontrol – kan vi da anvende vores underskrivende eksterne revisorer? Juridisk er ekstern revision fuldt uafhængig af intern revision, men en de facto uafhængighed som objektiv ekstern kontrollør kan ikke opnås i relation til IIA-standardernes krav. Det er hér min opfattelse, at man især i de større revisionsfirmaer kan finde uafhængige og objektive samt fagligt kvalificerede revisorer, som ikke er ”på klienten” og derfor kan varetage kvalitetskontrollen. Det tilsvares også revisionsfirmaernes egen kvalitetssikring, hvor en uafhængig partner foretager en afsluttende kvalitetssikring.

Lidt empiri

Jeg har foretaget en uvidenskabelig spørgeskema-undersøgelse iblandt andre, mindre revisionsafdelinger i Danmark om deres niveau af hhv. løbende kvalitetssikring og Quality Assessment / ekstern uafhængig kvalitetskontrol fx hvert 5. år.

Det fremgår af de modtagne svar, at den løbende kvalitetssikring altid foretages af ekstern revision og i de lidt større af-

delinger også internt i intern revision. Der foreligger normalt ikke et formelt kvalitetssikringskoncept, men det forventes at komme. Rapporteringen af konklusionen på kvalitetssikringen bliver i intern revision og for enkelte virksomheder går konklusionen også til bestyrelsen og/eller revisionsudvalget.

Der er ingen af de deltagende virksomheder, som har et formelt kvalitetskontrolkoncept og pt. er der kun én som forventer at få det. Dermed er der heller ikke noget at rapportere herom til bestyrelse, ekstern revision mv.

Omkring intern revisions værdiskabelse er der én virksomhed som lader punktet indgå i kvalitetssikringen. Flere oplyser dog, at det indgår i revisionsplanlægningen.

Sammenfattende forekommer realia ikke helt i overensstemmelse med formalia ifølge IIAs standarder eller med andre ord – der er forbedringspotentialer!

Konklusion

Kvalitetssikring bør gennemføres som en løbende proces i revisionsafdelingen. Hvis afdelingen er så lille, at kvalitetssikringen ikke kan foretages internt i afdelingen, er det muligt at lade den eksterne revision foretage kvalitetssikringen.

Ekstern, uafhængig kvalitetskontrol er et krav i IIAs standarder, men synes endnu ikke at være indført i de mindre interne revisionsafdelinger. Dansk IIA bør overveje, om opgaven med at bryde isen og få igangsat ekstern, uafhængig kvalitetskontrol skal løses på foreningsniveau.

PS. Breaking news fra IIA.org:

IIA has released an enhanced version of the highly-rated seminar [Performing External Quality Assessments of the Internal Auditing Activity](#) (formerly known as Internal Audit Quality Assessment: Performing an Internal or External Review). An updated 2-day course.

Bestå CIA – en praktisk guide

*Af Senior Audit Specialist,
Dan L. Otzen, Nordea*

At bestå CIA eksamen er for mange ikke en trivial begivenhed, det er med andre ord måske ikke så nemt som mange forventer, når de påbegynder deres CIA studier. Formålet med denne artikel er at give en kort indføring i en tilgang til CIA eksamen, som forhåbentlig kan være til nytte for andre i deres bestræbelser på at bestå CIA eksamen.

Undertegnedes udgangspunkt for at artiklen er et selvstudie frem mod CIA eksamen, som blev bestået i juni 2010. Det forudsættes at processen omkring fremskaffelse af undervisningsmateriale, log-on til web sites og reservering af plads til CIA eksamen er på plads. Artiklen er baseret på erfaringerne med CIA undervisningsmateriale version 1.2., men burde være relevant også for læsere, der arbejder med senere udgaver. Strukturen i det følgende afspejler de væsentligste elementer i indsatsen for at bestå CIA eksamen, hvilket vil sige udformning af læseplan, indøvelse af eksamensspørgsmål og den endelige eksamen.

1. CIA læseplan

Undervisningsmaterialet som anvendes for CIA uddannelsen er opdelt i fire dele – såkaldte ”Parts”. Som udgangspunkt for at planlægge sit arbejde frem mod eksamen er det derfor væsentligt at danne sig et indtryk af materialet for at kunne opstille en effektiv læseplan. Dette afsnit vil søge at give en kort gennemgang af de enkelte dele af CIA materiale/eksamen og på basis heraf nævne en række centrale forhold (fremhævet i teksten) samt foreslå en læse- og øveplan.

Del 1 – Intern revisions rolle i governance, risiko og kontrol

Som det er tilfældet for alle fire dele af CIA pensum er denne del opdelt i flere afsnit – ”Sections”, hvor hvert afsnit indledes med en angivelse af, hvor meget afsnittets indhold vil fylde i CIA eksamen, og på hvilket niveau kendskabet til afsnittets indhold skal være, dvs. A – Awareness eller P – Proficiency. **Sondringen A/P bør ikke have den store indflydelse på hvorledes man forbereder sig på eksamen, læs**

alt med samme omhu! Valg af læseteknik er selvfølgelig en smagssag og baseret på den erfaring, som man har opnået fra tidligere uddannelsesforløb. Som et generelt råd med henblik på at muliggøre en effektiv øvefase op til eksamen kan relativt udførlige noter imidlertid anbefales. CIA titlen har en vis grad af troværdighed netop, fordi materialet er omfattende, er af god kvalitet og udprøves gennem en krævende eksamen. **Man skal derfor være indstillet på en koncentreret arbejdsindsats og på, at det vil tage op til et år at bestå alle fire dele**, hvis man alene har aftener og weekender til rådighed til at forberede sig. Erfaring viser også, at det i mange tilfælde vil være til **stor nytte, hvis man kan finde en medstuderende at læse sammen med**, det øger disciplinen i forløbet og muligheden for at forstå de emner, som man synes er vanskelige.

Ser man på indholdet af Del 1 er de enkelte afsnit fokuseret på at besvare følgende spørgsmål:

1. Hvad er standarderne for intern revision?
2. Hvad vil det sige at udføre risikobaseret revision?
3. Hvorledes formuleres en risikobaseret revisionsplan?
4. Hvorledes planlægges den enkelte revision?
5. Hvorledes kan den interne revision ses i forhold til virksomhedens overordnede styring og kontrol?

I forhold til den endelige CIA eksamen er der en række væsentlige observationer, som kan udledes allerede fra gennemgangen af Del 1. Helt afgørende er det vigtigt at erkende, at materialet og CIA eksamen er designet, således at bestemte principper og pointer fremmes gennem teksten og eksamensspørgsmålene. I Del 1 er det åbenbart, at Institute of Internal Auditors (IIA) fra starten vil manifestere sin autoritet og sikre, at den studerende er klar over væsentlige krav, som f.eks. behovet for efteruddannelse og kvalitetssikring af revisionen. Den store betydning af standarderne kommer i eksamen til udtryk ved at besvarelse af enkelte **spørgsmål, som omhandler standarderne, kræver en vis grad af udenadslære.**

En anden vigtig observation er at **forudgående praktisk erfaring ikke altid er en fordel, når man vil tage en CIA.** Ofte er eksamensspørgsmålene af typen: Hvilken tilgang vil være den mest effektive til løsning af følgende problemstilling:..." Forudgående erfaring kan her forstyrre det tænkte scenarie, som spørgsmålet skitserer, fordi man har oplevet en specifik situation, hvor den valgte løsning måske ikke svarer til, hvad CIA materialet foreskriver. Konsekvensen er, at man for visse emner er nødt til at erkende, at der er svar, som er

"rigtige", selvom de ikke stemmer overens med ens egen erfaring. Jo før man erkender det, jo før slipper man af med de frustrationer over "lærebogssvar", der kan stille sig i vejen for at fokusere på at bestå eksamen.

Del 2: Gennemførelsen af revisionsopgaven

Afsnittene i denne del er fokuseret på at besvare spørgsmålene:

1. Hvorledes gennemføres revisionsopgaven?
2. Hvilke forskellige revisionsopgaver findes der?
3. Hvorledes overvåger man resultatet af revisionen?
4. Hvad kræves der af den interne revisor i forhold til besvigelser?
5. Hvilke redskaber har den interne revisor til rådighed?

Indholdet af Del 2 bidrager med tre vigtige observationer i forhold til at forstå og bestå eksamen. For det første er der **en række centrale pointer, som IIA ønsker at sikre at alle forstår**, som f.eks. at den interne revisor forventes at kunne identificere indikatorer for besvigelser, men ikke kan forventes at have ekspertviden om identifikation og efterforskning af bedrageri. Gentagelse fremmer forståelsen i disse tilfælde, og **det kan derfor som regel forventes, at spørgsmål som efterprøver disse pointer vil dukke op til eksamen, der er således tale om relativt easy wins.**

For det andet afspejler vægtning i materialet ikke nødvendigvis indholdet i eksamen. Det er ulig nemmere at teste, om man kender definitionen på de forskellige samplingsteknikker end at teste, om man forstår kompleksiteten i opfølgning på en revision. **Vær derfor opmærksom på tekstens lister, oversigter, skemaer etc. disse vil ofte afspejle sig i eksamensspørgsmål og vil igen være nemme point, hvis man har forberedt sig på dem.**

Den tredje, og vel nok væsentligste, observation er, at der på mange måder er sammenfald mellem indholdet af Del 1 og Del 2. Således bygger første afsnit i Del 2 videre på afsnittene 1, 4 og 5 fra Del 1 og afsnit 2 bygger videre på afsnittene 2 og 3 fra Del 1. Det kan således **anbefales, at man tager eksamen i Del 1 og Del 2 samtidig og gerne samme dag**, således at man tager Del 1 om morgenen og Del 2 om eftermiddagen.

Del 3: Forretningsanalyse og informationsteknologi

Er man først kommet igennem Del 1 og Del 2, står man over for den del af eksamen, som målt ud fra undervisningsmaterialet er det mest omfangsrige, og hvor de fleste vil kunne

finde kapitler, hvor de er på hjemmebane, men også kapitler der kan være eksamensmæssigt udfordrende. Afsnittene i denne del omhandler følgende emner:

1. Forretningsprocesser
2. Eksternt regnskabsvæsen
3. Internt regnskabsvæsen
4. Regler og jura
5. Informationsteknologi

Mens afsnit 1 vil være let tilgængeligt for de fleste, som har en grundlæggende akademisk uddannelse, repræsenterer de øvrige kapitler og **her specielt kapitlerne 2 og 5 store udfordringer for de læsere, der har en baggrund uden for disse fagområder.** Har man en regnskabsmæssig baggrund bør man derfor gøre sig klart at kapitlet omkring informationsteknologi vil være udfordrende, og da det samtidig indeholder mange begreber, som let lader sig udprøve ved multiple choice, bør man lægge en del energi i forberedelsen af dette afsnit. Fælles for alle kapitlerne gælder det imidlertid, at man skal gøre sig klart, at CIA er en amerikansk baseret eksamen. Der vil således være **elementer, som er specifikke for en amerikansk kontekst og samtidig er tilstrækkeligt specifikke til, at de let lader sig udprøve ved multiple choice. Der er ikke andet at gøre end at acceptere det og se at få lært disse elementer,** også selvom man aldrig siden måtte få brug for denne viden.

Del 4: Forretningsledelse

Den afsluttende del omhandler følgende emner:

1. Strategisk ledelse
2. Globale forretningsbetingelser
3. Organisationsadfærd
4. Ledelsesfærdigheder
5. Forhandling

Den **væsentligste pointe vedrørende Del 4 er, at man kan undgå at tage denne eksamen, hvis man er kvalificeret til meritoverførsel.** På tilsvarende måde som for Del 1 og Del 2 gælder det imidlertid også for Del 3 og 4, at mens den ene del, her Del 3, er udfordrende er Del 4 relativt lettere. **Det kan således også for Del 3 og 4 med fordel overvejes at tage eksamen i begge samme dag.** Hvis man ikke består Del 4, kan man jo altid gå i gang med processen for at få meritgodkendelse.

2. Øveplan

Ud over lærebogsmaterialet, som er blevet behandlet ovenfor, består hjælpemidlerne til forberedelse til CIA eksamen

af et programmeret øveforløb på websiden: www.learnCIA.com. Som det er tilfældet med det trykte materiale, gælder det også for online redskaberne, at de er af en høj kvalitet. Med andre ord, **de programmerede redskaber til øvelse af eksamen virker, hvis man bruger dem rigtigt!** Dette afsnit vil gennemgå online redskaberne og søge at give et bud på, hvorledes de bruges bedst muligt.

Pre-test

Det første element i det programmerede øveforløb er en indledende test, som søger at fastlægge ens færdighedsniveau, inden man går i gang med at forberede sig til den enkelte del af CIA materialet. Det er således meningen, at man skal tage denne test, inden man går i gang med at læse det trykte materiale. Som introduktion til CIA eksamensspørgsmål generelt og spørgsmålene specifikt for den enkelte del af CIA er **Pre-test udmærket, så tag trygt testen men vær også trygt forvisset om, at kravet om at have 80% rigtige svar ikke kan opnås.** Som anført ovenfor er CIA krævende og samtidig havde undertegnede IIA mistænkt for at lægge en overvægt af svære spørgsmål ind i dette element, for at sikre at man forstår behovet for at læse materialet.

Section test

Det næste element i online øvelsesforløbet er tests for de enkelte afsnit. En anbefalelsesværdig tilgang er her:

1. Læs afsnittet og tag noter som beskrevet i afsnit 2 ovenfor.
2. Tag testen. For hvert forkert svar stop op og genlæs det relevante afsnit i CIA materialet. Fortsæt med dette indtil testen er slut.
3. Genlæs dine noter, er de gode nok?
4. Tag testen igen. For hvert forkert svar stop op, gå tilbage i materiale/noter og skriv på et separat papir en huskeregel på én linje, som vil hjælpe dig til at svare rigtigt på spørgsmålet en anden gang.
5. Fortsæt med trin 4 indtil, du kan klare kravet om 80% rigtige svar, tidsforbruget er ikke vigtigt på dette tidspunkt.
6. Når et afsnit er "bestået" kan man begynde at læse/øve næste afsnit.

Ved at følge denne fremgangsmåde opnår man en selvsikkerhed mht. at kunne bestå hvert afsnit, og man udarbejder en liste med én-linje huskereglere, som vil være til nytte senere.

eFlashcards og Post-tests

Måske vil enkelte finde disse elementer nyttige, men under-

tegnede fandt ikke, at de bidrog nævneværdigt i forhold til at bestå eksamen. Spring derfor videre til...

Final review test

Denne bør opfattes som en generalprøve på den endelige eksamen, hvor følgende tilgang anbefales:

1. Sørg for et **miljø med ro, tid og hjælpemidler begrænset til papir og blyant**
2. Læs én-linie huskereglene igennem
3. Start testen. For hvert forkert svar læs instruktionerne igennem men lad være med at bruge tid på at gå ind i teksten.
4. Når testen er slut analyseres testrapporten. Find de kapitler du ikke bestod og for disse kapitler gå tilbage og gennemfør section tests som anført ovenfor.
5. Når section tests kan bestås tages final review test igen.
6. Check tiden, hvis den overskrider grænsen betydeligt er yderligere øvelse nødvendig, **man bør være indenfor +10% af tidsgrænsen for at have en god chance til eksamen.**

Det kan synes omstændeligt at gennemføre øveprogrammet som anført her, men **hvis man vil bestå eksamen er øvelse den eneste vej frem!**

Det er stærkt **anbefalelsesværdigt, at man sætter to dage koncentreret af til den afsluttende forberedelse, ideelt set weekenden op til en eksamen på en mandag.** Vær opmærksom på, at der kan være gået et betydeligt tidsrum fra, det første afsnit i en del blev gennemgået og "bestået", indtil man afslutter det sidste afsnit og er klar til eksamen, specielt hvis man vælger at gå til eksamen i 2 dele på samme dag. Der vil derfor være behov for at repetere alle kapitler intensivt inden eksamen. De sidste to dage inden eksamen kan man derfor med fordel arbejde ud fra følgende program:

1. Læs noter og én-linie huskereglene for det enkelte afsnit
2. Tag section test for kapitlet og opdatér én-linie huskereglene for forkerte svar
3. Bestå hver section
4. Bestå final review test
5. **Lad være med at gå i panik**, hvis du stadig har problemer med at klemme dig over 80%, eksamensspørgsmålene behøver ikke at være helt så svære som øvespørgsmålene, og hvem ved måske har du en god dag, det er forsøget værd!

3. Eksamensteknik

Har man gennemført øveprogrammet som beskrevet oven-

for, vil man være fortrolig med, hvorledes de enkelte dele udprøves, de forskellige typer af eksamensspørgsmål vil være kendt, og der vil være en rigtig god chance for at bestå. I forhold til gennemførelsen af eksamen er der derfor kun tre praktiske redskaber, som skal nævnes her:

1. Som en sidste forberedelse, **inden man går ind til eksamen læses én-linie huskereglene igennem.** Hvis de er lavet i overensstemmelse med metoden beskrevet ovenfor, vil de sikre, at man får et hurtigt overblik over de emner, som man har sværest ved.
2. Når man går ind til eksamen, skal man huske, at man intet må tage med ind til eksamen. De eneste hjælpemidler er et wipeboard, en whiteboard pen og en klud til rengøring af wipeboardet som udleveres af eksamensstedet. **Inden man begynder på et nyt spørgsmål skrives bogstaverne A-D op på wipeboardet.** Spørgsmålet læses og de enkelte svarmuligheder vurderes. Hver gang en svarmulighed er blevet identificeret som forkert, viskes det tilsvarende bogstav ud på wipeboardet. Det lyder næsten for enkelt, men det er et ret sikkert redskab til at sikre imod stressbetingede fejl ved valg af svar. En tilsvarende tilgang anvendes i de tilfælde, hvor det rigtige svar består af en eller flere udsagn, typisk nummereret I til IV. Også her vil en metode, hvor man skriver både A-D og I-IV op på wipeboardet og visker forkerte svar ud øge sikkerheden i besvarelse. De letteste spørgsmål er typisk de tilfælde, hvor svaret skal findes ved vægtning af faktorer ved simpel multiplikation af værdier i en tabel, igen her brug wipeboardet, det er ærgerligt at miste disse nemme point, fordi man valgte forkert svar ved en fejltagelse.
3. Systemet som anvendes ved CIA eksamen har muligheden for, at man kan markere et spørgsmål, således at man kan vende tilbage til det efter at have gennemgået hele eksamen. **Brug markeringsfunktionen, specielt for de spørgsmål som har meget tekst.** Når alle spørgsmål er besvaret, vender man tilbage til de markerede spørgsmål en gang til, og herefter, hvis der er tid, løber man alle øvrige spørgsmål igennem en sidste gang – **brug al tiden som er til rådighed.**

Held og lykke med CIA eksamen!

Nye medlemmer i IIA fra 03.12.2010 – 17.03.2011

Berlingske Media A/S

Thomas Alnøe

Carlsberg Breweries A/S

Thomas Bøgballe

Codan

Nels Ellekær Hansen

Danfoss

Bent Frøsig

Danske Bank

Steffan Markus

Avesta Soltani

Eva Broe Madsen

Deloitte

Showaib Nabi

Dong Energy

Lars Hvedstrup Jensen

Jyske Bank

Anne-Dorte Ørnskov Nielsen

KPMG

Bent-Ole Byg

Nordea

Helle Gundesen

Helle Munk Miltoft

Lars Maagaard

Novo Nordisk

Morten Bengaard Poulsen

Michelle Reding

Jimi Kehlet Frederiksen

Nykredit

Nina van der Watt

Rigspolitiet

Jacob Lentz

SKAT

Anette Engmose Larsen

”Bagsmækken”

Oplysninger om Foreningen af Interne Revisorer

Foreningens adresse:

Nykredit A/S
 Foreningen af Interne Revisorer (IIA)
 Revisionschef Claus Okholm
 Intern revision
 Kalvebod Brygge 47
 1560 København V

CVR nr. 73954215

Foreningen af Interne Revisorers bestyrelse har følgende sammensætning:

Formand

Revisionschef Claus Okholm,
 Nykredit
 ☎ 44 55 93 02
 e-mail: co@nykredit.dk

Næstformand

Revisionschef Jens Peter Thomassen
 Danske Bank
 ☎ 42 12 77 01
 e-mail: Jens.Peter.Thomassen@danskebank.dk

Kasserer

Revisionschef Peter Jochimsen,
 ATP
 ☎ 48 20 37 28
 e-mail: pjo@atp.dk

Sekretær

Revisionschef Ole Kirkbak,
 Sydbank
 ☎ 74 36 31 00
 e-mail: ole.kirkbak@sydbank.dk

Bestyrelsesmedlemmer

Vice President, Internal Audit Vibeke Aggerholm,
 Carlsberg Breweries
 ☎ 33 27 12 26
 e-mail: vibeke.aggerholm@carlsberg.com

Corporate Vice President Kurt Hungeberg,
 Novo Nordisk A/S
 ☎ 44 42 57 87
 e-mail: kuhu@novonordisk.com

Professor Lars Kiertzner,
 Aalborg Universitet
 ☎ 96 35 72 52
 e-mail: lki@business.aau.dk

Senior Audit Manager, CIA,
 Afdelingsdirektør Anette Kauffmann Laursen,
 Nordea
 ☎ 33 33 41 33
 e-mail: anette.laursen@nordea.com

Koncernrevisionschef Pia Sønderlund Nielsen,
 Finansministeriet
 ☎ 33 92 26 77
 e-mail: pnn@fm.dk

Koncernrevisionschef Poul-Erik Winther,
 Alm. Brand
 ☎ 45 47 78 97
 e-mail: abrpwe@almbrand.dk

Indmeldelse i foreningen

Indmeldelse i foreningen foretages til:

Dorte Dreie

☎ 44 55 93 07
 e-mail: ddh@nykredit.dk

Jobannoncer

Jobannoncer for medlemmer kan bringes på foreningens hjemmeside og/eller i INFO.

En helsides annonce i INFO koster 2.000 kr. og vil samtidig blive bragt på foreningens hjemmeside. Prisen for en annonce, som udelukkende bringes på foreningens hjemmeside er 1.000 kr.

Annoncer bringes kun i INFO, såfremt der er plads hertil. Annonceudkast sendes til redaktionens adresse jf. side 1. For ikke medlemmer aftales prisen særskilt.

Eksamen

Nærmere oplysninger om CIA-, CGAP-, CCSA- og CFSA-eksamen kan fås på IIA's internationale hjemmeside: www.theiia.org eller ved kontakt til:

Anette Kauffmann Laursen,
 ☎ 33 33 41 33
 e-mail: anette.laursen@nordea.com

